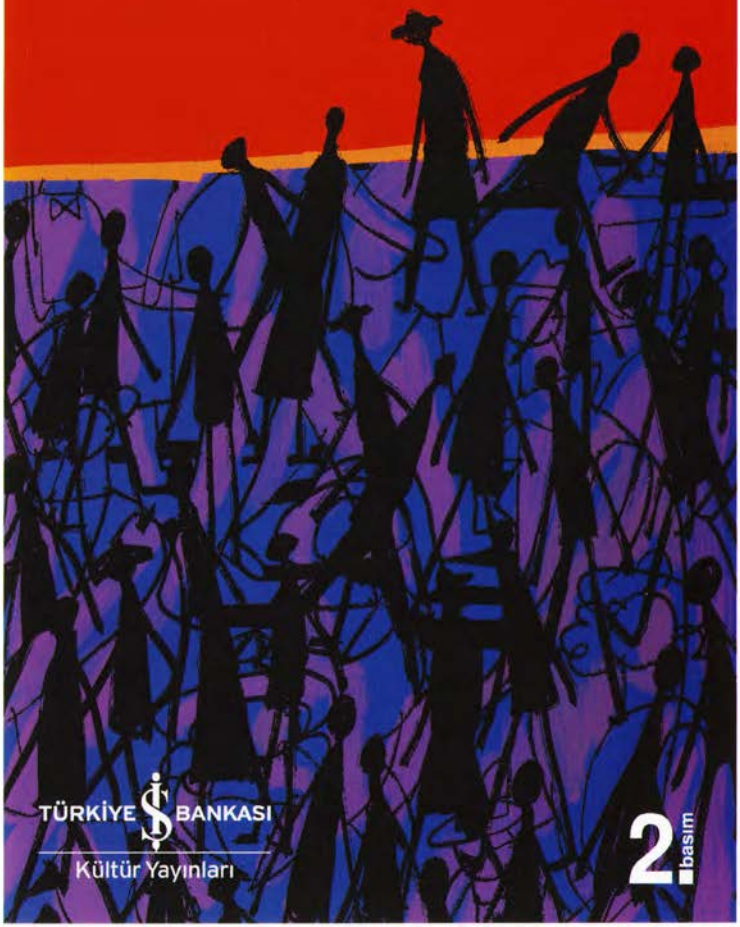
Modern Klasikler Dizisi - 159

STEFAN ZWEIG

BİR ZANAATLA BEKLENMEDİK KARŞILAŞMA

Almanca aslından çeviren:
Gülperi Sert

Türkiye İş Bankası
Kültür Yayınları

2. basım

STEFAN ZWEIG
BİR ZANAATLA BEKLENMEDİK KARŞILAŞMA

ÖZGÜN ADI
1. ÖYKÜNÜN ÖZGÜN ADI: UNVERMUTETE BEKANNTSCHAFT MIT EINEM HANDWERK
2. ÖYKÜNÜN ÖZGÜN ADI: PRATERFRUHLING

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2017
SERTİFİKA NO: 40077

EDİTÖR
BARIŞ ZEREN

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
MEHMET CELEP

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASIM AĞUSTOS 2020, İSTANBUL
2. BASIM OCAK 2021, İSTANBUL

ISBN 978-625-405-066-4

BASKI: DÖRTEL MATBAACILIK SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.
Zafer Mah. 147. Sokak 9-13A Esenyurt İstanbul
Tel. (0212) 565 11 66 Sertifika No: 40970

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İstiklal Caddesi, Meşelik Sokak No: 2/4 Beyoğlu 34433 İstanbul
Tel. (0212) 252 39 91 Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

ÇEVİREN: GÜLPERİ SERT

1959'da İskenderun'da doğdu. A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Anadolu Üniversitesi, Ege Üniversitesi ve Friedrich Wilhelm Üniversitesi Seminar für Orientalische Sprachen Enstitüsü'nde çalıştı. 1998'de Dokuz Eylül Üniversitesi'nde Almanca-İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümü'nü kurdu. Halen aynı bölümde profesör olarak görev yapmaktadır. Alman Dili ve Edebiyatı, Türk Edebiyatı, Karşılaştırmalı Edebiyat, Yazın Çevirisi ve Çeviri Eleştirisi üzerine makaleleri olan Sert'in iki telif kitabının dışında Alman, Amerikan ve Dünya Edebiyatından hazırladığı üç öykü seçkisi vardır. Sert ayrıca P. Ufellman, F. Nietzsche, W. Goethe, F. Kafka, W. G. Sebald, S. Zweig ve M. Kumpfmüller'den eserler çevirmiştir.

Modern
Klasikler
Dizisi - 159

Stefan Zweig

Bir Zanaatla Beklenmedik Karşılaşma

Almanca aslından
çeviren: Gülperi Sert

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Bir Zanaatla Beklenmedik Karşılaşma

1931 yılının o tuhaf nisan sabahındaki hava muhteşem ve ıslaktı, ancak güneş de açmıştı. Pamuk şeker gibi tatlı, serin, nemli ve berraktı hava; pırıl pırıl bir bahar havasıydı; Strasbourg Bulvarı'nın tam ortasında yeni biçilmiş çimlerin ve denizin kokusunu duymak insanı şaşırtıyordu. Bu hoş mucizeyi bir sağanak, çoğu zaman ilkbaharın geldiğini arsızca müjdeleyen o kaprisli nisan yağmuru beraberinde getirmişti. Yol boyunca trenimiz, gökyüzüyle yeryüzünün kesiştiği simsiyah ve karanlık ufku takip etti; fakat Meaux'ya geldiğimizde kentin uzaktan oyuncak zarlar gibi görünen ilk evleri tek tük belirmeye, yoğun yeşilliklerin arasından reklam panoları başını çıkarmaya başladı, vagonda karşımda oturan yaşlı İngiliz kadın on dört çanta, şişe ve seyahat kılıflarını toplamaya başlamıştı bile. Tam o anda Epernay'den beri lokomotifle adeta yarışan kurşuni renkli, kabarık, yağmur yüklü bulutlar birdenbire yarıldı. Küçük, solgun bir şimşeğin işaret vermesiyle su kütleleri hareket halindeki trenimizi trampet gürültüsüne benzer yağmurdan bir yaylım ateşine tuttu. Dolunun sürekli vuruşuyla ağır

yaralanan pencere camları ağlamaya başlamış, lokomotif ise yenilgiyi kabul etmiş gibi dumandan teslim bayrağını çekmişti. Göz gözü görmüyor, çeliğe ve camlara şiddetle inen yağmurun sesinden başka bir şey duyulmuyordu, tren parlak raylar üzerinde işkence görmüş yaralı bir hayvan gibi sağanaktan kaçarak ilerlemeye çalışıyordu. Ama işte nihayet sağ salim varmıştık, Gare de l'Est'in[1] girişinde bagaj taşıyıcısını beklerken, gri yağmurun arkasından çakan şimşek bulvarı aydınlattı; pırıl pırıl bir güneş ışığı üç çatallı mızrağını[2] kaçan bir buluta saplar saplamaz binaların cepheleri kalaylanmış bakır gibi parlamaya başladı ve gökyüzü masmavi okyanus gibi ışıldadı. Afrodit Anadyomene'nin[3] köpüklü dalgaların arasından çırılçıplak doğması gibi, üzerini bir pelerin gibi örten yağmurların altından da kentin muhteşem manzarası ortaya çıkmıştı. Olağanüstü bir görüntüydü bu. Ve bir anda her yandan yüzlerce insan sığındıkları yerlerden çıkmaya başladı, insanlar üstlerinden yağmuru silkeliyor, gülüyor, yollarına devam ediyorlardı; tıkanmış trafik de açılmıştı, yüzlerce taşıt kulak tırmalayan sesler çıkara çıkara ilerliyordu. Herkes hatta kent bile yeniden

---

1 (Fr.) Doğu Garı ya da resmi adıyla Paris Doğu Garı. (ç.n.)

2 Poseidon'un yabasına gönderme. Kronos'la Rheia'nın oğlu, Zeus ve Hades'in kardeşi olan Poseidon denizler, depremler ve atlar tanrısıdır. En büyük silahı trident denen üç dişli bir yabadır. Bununla denizleri allak bullak eder, karaları sarsar, depremler yollardı. Bu nedenle kendisine Enosikhthon ile Gaeiokhos (yerin altında yürüyen) da denir. Üçlü yabasını vurunca topraktan ve kayalardan su fışkırttığı için su kaynaklarının da tanrısı olarak adlandırılırdı. (ç.n.)

3 Anadyomene aşk ve güzellik tanrıçası Afrodit'in lakabıdır, kelime anlamı su yüzüne çıkan, denizden yükselen demektir. Bu lakabı da doğumu hakkındaki efsaneden kaynaklanmaktadır. Homeros onun Zeus ile Okeanos'un kızı Dione'den doğduğunu söyler, Hesiodos ise denizin köpüklü dalgalarından doğduğunu söyler. Ona göre, Kronos kral babası Uranos'u devirirken babasının cinsel organını kesmiş, kesilen organ denize düşmüş ve oluşan köpüklerden Afrodit doğmuştur. (ç.n.)

nefes almaya başlamıştı, havanın açmasıyla sevinç içindeydi. Sert asfaltın üzerindeki bulvara dikilmiş, sağa sola savrulan ağaçlar sırılsıklam olmuştu, üzerlerinden hâlâ yağmur damlıyor, küçük, sivri tomurcuk parmaklarıyla yeni, masmavi gökyüzüne uzanmaya, havaya hoş kokular yaymaya çalışıyordu. Ve bunu gerçekten de başarıyordu. Mucizelerin ardı arkası kesilmiyordu: Bir başka mucize de Paris'in göbeğinde Strasbourg Bulvarı'nın ortasında birkaç dakika da olsa kestane çiçeklerinin zayıf, cılız, ürkek nefeslerini duyabilmekti.

Bu kutsanmış nisan gününün ikinci harikası da şuydu: Kente yeni gelmiştim, akşama kadar da hiç kimseyle randevum yoktu. Paris'in dört buçuk milyon vatandaşından hiçbiri beni tanımıyor ya da beklemiyordu, yani dilediğimi yapmakta özgürdüm. İstersem kenti gezebilir, gazete okuyabilir, bir kafeye oturabilir, bir yerlerde yemek yiyebilir, bir müzeye gidebilir, dükkânları gezebilir ya da Quais'de[1] kitaplara bakabilirdim, arkadaşlarıma telefon edebilir ya da sadece ılık, tatlı havanın keyfini çıkarabilirdim. Neyse ki her şeyi bilen içgüdüm sayesinde en mantıklı olana, yani hiçbir şey yapmamaya karar verdim. Kendimi her türlü istek ve amaca kapatıp özgürce tesadüfün kollarına bıraktım, yani ayaklarımın beni götürdüğü, caddenin beni sürüklediği yere; deniz kıyısı gibi pırıl pırıl uzanan dükkânların önünden ağır ağır, cadde geçitlerindeki insan akımının arasından hızlı hızlı geçtim. Sonunda bu dalga beni büyük bulvarlara savurdu; yorgun bir halde Hausmann Bulvarı ile Drouot Caddesi'nin köşesindeki bir kafenin terasına oturdum.

İşte yine buradayım, dedim kendi kendime hasır koltuğa yaslanırken ve bir puro yaktım, işte sen de burada-

1 (Fr.) Sahaflar. (ç.n.)

sın, Paris! Biz iki eski dost iki yıldır birbirimizi görmedik, şimdi birbirimizin gözlerinin içine bakabiliriz. Haydi, sen başla Paris, görüşmeyeli neler öğrendin, göster bana, haydi başla, binlerce gönüllü figüranın ve sayısız figüranın rol aldığı, ışık, renk ve hareket şaheseri olan Les Boulevards de Paris[1] adlı o sesli filmini oynat ve eşi benzeri olmayan, çınlayan, inleyen, gürleyen o sokak müziğini çal! Esirgeme benden hiçbir şeyi, haydi, göster neler yapabileceğini, göster kim olduğunu, birleştir o büyük orkestranı atonal pantonal[2] sokak müziğiyle, bırak arabaların yola dökülsün, sokak satıcıların bütün gücüyle bağırsın, tabelaların tangırdasın, kornaların yeri göğü inletsin, dükkânların ışıldasın, insanların koşuştursun – bak işte ben burada oturuyorum ve hiç olmadığı kadar çok zamanım var, ayrıca çok da hevesliyim, gözlerim yorulana, kalbim hızla atana dek sana bakmak, seni duymak istiyorum ve bunun için yanıp tutuşuyorum. Haydi, esirgeme benden hiçbir şey, saklama kendine, daha fazla ver, daha fazla, vahşice, daha vahşice, her defasında farklı, yeni çığlıklar, seslenişler, kornalar, kesik sesler, bunlar yormuyor beni, çünkü tüm duyularım senin için açık, haydi ilerle, devam et, haydi ben nasıl kendimi sana veriyorsam, sen de kendini bana ver, sonsuz sürprizleriyle her zaman şaşırtan, her defasında insanı yeniden büyüleyen muhteşem kent!

Ve işte bu olağanüstü sabahın üçüncü harikası: Çoğu zaman bir seyahat ya da uykusuz geçen bir gece sonrasında olduğu gibi heyecandan içim içime sığmıyordu.

---

1 (Fr.) Paris Bulvarları. (ç.n.)

2 Ünlü besteci ve müzisyen Arnold Schönberg (1874-1951) 1920'li yılların başında "Harmonielehre" isimli kitabında atonal, bestecinin kendi tanımıyla "pantonal" kompozisyon yöntemini buldu ki, bu da tonal müzik sistemine bağlı kalmayan birbiriyle bağlantılı on iki ton besteleme tekniğidir. (ç.n.)

Böyle merak edeceğim şeyler olduğunda her zamankinden daha çok kendim olurum; böyle durumlarda sınırlı hayatım bana yetmez, içimden bir şeyler sıkıştırır, boğar beni, kozasından çıkmak isteyen bir kelebek gibi olurum. Vücudumdaki her gözenek açılır, her bir sinir ince, kor bir hançere dönüşür, işitme ve görme duyum keskinleşir, gözbebeklerimi ve kulak zarlarımı bileyleyen, keskinleştiren, neredeyse ürkütücü bir berraklık sarar tüm duyularımı. Bakışlarımın değdiği her şey bir gizeme dönüşür. Bir yol işçisinin ağır matkabı ile asfaltı delmesini saatlerce seyredebilirim, seyrederken işçinin her omuz titreyişini elimde olmadan kendi omzumda hissederim. Yabancı bir evin penceresinin önünde durup, burada yaşayan ya da yaşayabilecek olan insanların hayatlarının nasıl olduğunu ya da olabileceğini saatlerce hayal edebilirim; bu davranışımın beni tesadüfen izleyen başkalarına anlaşılmaz, hatta aptalca geleceğini bilmeme rağmen kendimi merakımın anlamsız çekimine kaptırarak saatlerce herhangi bir yayaya bakabilir, arkasından gidebilirim, çünkü bu hayal etme ve oyun merakım, yazılmış bir tiyatro oyunundan ya da bir kitaptaki maceradan çok daha keyif verir bana. Elbette bu aşırı uyarılma, bu keskin sağduyu ani mekân değişikliğinden kaynaklanan hava basıncının ve buna bağlı olarak kandaki kimyasal değişimin bir sonucu olabilir yalnızca – ancak ben şimdiye kadar neden böyle gizemli bir şekilde uyarıldığımı kendime açıklamaya kalkışmamıştım hiç. Fakat ne zaman bu duyguyu hissetsem, o ana kadar yaşadığım hayat ve tüm günlük yaşamım bir çiçeğin solması gibi boş ve fani geliyor. Ancak böylesi anlarda hayatın muhteşem rengini hissedebiliyorum.

İşte o kutsanmış nisan günü insanların nehir gibi aktığı kıyıda kendimden geçmiş, heyecanlı, biraz da meraklı bir ruh haliyle koltuğa oturmuş bekliyordum. Oltasına balı-

ğın takılmasını bekleyen bir balıkçı gibi hevesle, heyecandan titreye titreye beklerken tüm bedenimi saran coşku, çılgınlık ve merakın bana eğlenceli bir oyun hazırladığını hissediyordum, içimden bir ses biriyle, bir şeyle karşılaşacağımı söylüyordu. Fakat oturduğum kıyının bulvarı başlarda özel hiçbir şey sunmadı. Yarım saat sonra da gözlerim sürekli önümden geçip giden insanlara bakmaktan yoruldu, hiçbir şeyi net bir şekilde göremez oldum. Bulvarda, önümden geçip giden insanların yüzlerini artık seçemiyordum; sarı, kahverengi, siyah, gri şapkalar, bereler ve kasketlerden oluşan bulanık bir kalabalık gibiydi her şey; yorgun gözlerimi kırptıkça boş, kötü makyajlı, oval yüzler daha da renksizleşiyor, sıkıcı, kirli, bulaşık suyuna benzer insan seline dönüşüyordu sanki. Anlaşılması güç, cızırtılı, kötü kopyalanmış bir filmden çıkmış gibi yorgun ve bitkindim, ayağa kalkmak, yoluma devam etmek istiyordum. Tam o anda, orada onu gördüm.

Bu yabancı insan sürekli görüş alanıma girmek gibi basit bir nedenden dolayı dikkatimi çekmişti önceleri. Yarım saattir gözümün önünden geçip giden binlerce insan, görünmez halatlarla çekilip uzaklaşıyor, hızla kalabalığın içinden çıkıp yüzlerini, gölgelerini, siluetlerini gösteriyor, sonra da insan seline karışıp sonsuza dek kayboluyordu sanki. Fakat bu adam sürekli geri geliyordu ve sürekli aynı yere geri geliyordu; bu nedenle fark etmiştim onu. Nasıl ki kıyıya çarpan dalgalar bazen anlaşılmaz bir inatla tek bir çamurlu yosunu kıyıya vurur, sonra ıslak diliyle tutup tekrar yutar, ardından tekrar fırlatıp tekrar yutarsa, bu adam da insan girdabında belirli aralıklarla ve hep aynı yere geliyordu; her defasında da boynu bükük, tuhaf biçimde bir şeyler saklayan bakışlarıyla. Bunun dışında bu bir görünüp bir kaybolan garip adamın dikkat çekici bir özelliği yoktu; zayıf, kara kuru bedeni, üzerine dikil-

mediği belli kanarya sarısı bir pardösüyle sarılmıştı. Bu pardösü kesinlikle bedenine uygun değildi, çünkü elleri pardösünün uzun kolları içinde kaybolmuştu; modası çoktan geçmiş kanarya sarısı pardösü bu zayıf, fare gibi sivri suratlı, solgun, hatta neredeyse donuk dudaklı ve o donuk dudakların üzerinde sarı bıyıkları korkuyla titreyen adama biraz büyüktü, hatta çok büyüktü, üzerinden dökülüyordu. Bu zavallı şeytanın üzerindeki her şey adeta dökülüyor, hiçbir şey güzel durmuyordu. Yamuk omuzları, palyaço gibi bacakları, tedirgin yüzüyle kalabalığın sağından girip solundan çıkıyor, sonra ne yapacağını bilmezmiş gibi orada öylece duruyor, sonra otların arasından başını çıkarmış tavşan yavrusu gibi korkuyla etrafı kokluyor, eğiliyor ve sonra yine kalabalığın içine dalıp kayboluyordu. Bu adamda dikkatimi çeken ikinci şey, Gogol'ün öykülerindeki memurlara benzemesiydi; ileri derecede miyop ya da sakar biri olmalıydı, çünkü acelesi olan ve işine gücüne koşuşturan insanların bu zavallı sokak sefiline iki, üç, hatta dört kez çarptıklarını, hatta onu devirecek gibi olduklarını gördüm. Fakat adam tüm bunlara aldırış etmiyor gibiydi; mütevazı bir tavırla kenara çekiliyor, eğilerek insanların arasından geçip ilerliyor ve her defasında da aynı yere geliyordu, şu yarım saat içinde belki onuncu ya da on ikinci kez aynı yere gelmiş, aynı yerde duruyordu.

Evet, işte bu ilgimi çekmişti. Daha doğrusu önceleri kızmıştım, hem de bu kadar merak ettiğim halde yine de bu adamın burada ne aradığını, ne yapmak istediğini anlayamadığım için kendime kızmıştım. Anlamaya çalışıp anlayamadıkça merakım daha da artmıştı. Tanrı aşkına, burada ne arıyorsun be adam? Neyi, kimi bekliyorsun? Bir dilenci değilsin, dilenciler kimsenin elini cebine atmaya zaman bulamadığı böyle bir kalabalığın ortasın-

da sakar biri gibi durmaz. İşçi de olamazsın, çünkü işçi adam sabahın on birinde dışarıda başıboş dolaşmaz; bir kızı bekliyorsun desem, o da değil, çünkü senin gibi zavallı bir süpürge sopasına yaşlı, ahı gitmiş vahı kalmış bir kadın bile bakmaz. O zaman ne arıyorsun burada? Yoksa sen yabancıların yanına yavaşça sokulup, kolunun altından ahlaksız fotoğraflar çıkaran, cahil taşralılara bahşiş karşılığında Sodom ve Gomore'nin[1] tüm hazlarını ayaklarının altına sermeyi vaat eden o karanlık turist rehberlerinden biri misin? Hayır, o da değil, kimseyle konuşmuyorsun ki, tam tersine yerden kaldırmadığın ürkek ve sinik bakışlarınla herkesten kaçıyorsun. Allah kahretsin, kimsin sen o zaman, sinsi herif? Benim bölgemde ne arıyorsun? Adamı tam bir göz hapsine almıştım, beş dakika geçmemişti ki bu kanarya sarısı adamın bu bulvarda ne aradığını bulmak benim için bir tutku, bir oyun haline gelmişti. Ve birden onun kim olduğunu anladım: O bir dedektifti.

Bir dedektif, bir sivil polisti bu adam, küçücük bir ayrıntıdan anlamıştım bunu, yanından geçip giden herkesi hızlıca süzen, o yan bakışlarından anlamıştım; polis eğitiminin ilk yılında kimseye fark ettirmeden her insanı gözlemlemeyi öğrenen bakışlarından anlamıştım. Bu bakış hiç de kolay değildir. Çünkü kişi bir yandan bir bıçağın dikiş izlerini takip etmesi gibi tüm vücudu baştan aşağıya incelemek, yüzü iyice algılamak, diğer yandan aranan suçlunun fiziksel özellikleriyle çarçabuk bir karşılaştırma yapmak zorundadır. İkinci olarak –ki bu daha da zordur– bu gözlemleyen bakışlar hiç dikkat çekmemeli, gözlemleyen kişi kendini ifşa etmemelidir. Görünen o ki

1 Tevrat'ın birinci kitabı Tekvin'de adı geçen günahkâr kentler. Bkz. Tekvin 19. (ç.n.)

adamım eğitimini başarıyla tamamlamıştı, çünkü dalgın, hayalperest biri gibi kalabalığın içine dalıyor, insanların ona çarpmasına aldırmıyor, onu itmelerine izin veriyordu, fakat arada sırada bir kameranın aniden patlayan flaşı gibi gözkapaklarını açıyor, zıpkın gibi bir bakışla çevreyi kolaçan ediyordu. Etraftaki hiç kimse onun mesleğini icra edişinin farkında değil gibiydi, bana gelince, bu muhteşem nisan günü meraklı günümde olmasaydım ve bu kadar inat ve ısrarla pusuya yatmasaydım ben de onun farkına varamayacaktım.

Ancak yine de bu sivil polis işinin ehli olmalıydı, çünkü havası, tavırları, giysileriyle, daha doğrusu paçavralarıyla tam bir aylak gibi görünüyordu ve avının peşindeydi. Oysa sivil polisleri genelde daha yüz metre öteden tanır insan, çünkü bu adamlar hangi kılığa bürünürse bürünsünler, mesleklerinin verdiği o resmi havalarını gizlemeyi bir türlü beceremezler; yıllarca omuzlarına çöken yoksulluğun ağırlığı altında ezilmiş zavallı insanların davranışlarına bile yansıyan, o boynu bükük, ürkek, tedirgin ve ezik tavırlarını taklit etmeyi ise asla öğrenemezler. Oysa bu adam öyle değildi; işsiz güçsüz bir aylağı en ince ayrıntısına kadar öyle güzel taklit etmişti ki takdir etmemek mümkün değildi. Üzerindeki kanarya sarısı pardösüsü, hafif yamuk duran kahverengi şapkasıyla belli bir zarafeti yakalamış olsa da, alttaki eski püskü pantolonu, yıpranmış ceketi sefaletini tüm çıplaklığıyla gözler önüne seriyordu. Bu deneyimli insan avcısı, yoksulluğun obur bir fare gibi her giysinin önce kenarlarını kemirdiğinin farkındaydı. Bu yürek parçalayan dış görünüşünü, açlıktan bir deri bir kemik kalmış fizyonomisi mükemmel tamamlıyordu; tüy gibi seyrek bıyıklarını (muhtemelen yapıştırılmış sahte bıyıklardı), kötü tıraşını, kasten dağıtılmış, karmakarışık yapılmış saçlarını kim

görse bu zavallı şeytanın geceyi bir parkın bankında ya da nezarette geçirdiğine yemin edebilirdi. Bütün bunlara ilaveten bir de elini ağzına götürerek hasta gibi öksürmesi, üşüyormuş gibi pardösüsünü iliklemeye çalışması, bacaklarında kurşun varmış gibi ağır aksak yürümesi yok muydu? Zeus aşkına, veremin son evresindeki bir hastayı mükemmel taklit eden bir kılık değiştirme ustasıyla karşı karşıyaydım.

Şunu itiraf etmekten çekinmiyorum: Tanrı'nın bize bahşettiği böylesi masmavi bir gökyüzü ve pırıl pırıl parlayan nisan güneşi altında, üzerinde tebdili kıyafeti, emekliliği gelmiş bir devlet memurunun zavallı bir suçluyu ilkbahar ışığından mahrum bırakmak için pusuya yatmasını hainice bulsam da, bir sivil polisi işbaşında izlemek de bir o kadar heyecanlandırmıştı beni. Öyle ya da böyle, gittikçe artan bir merakla adamın tüm hareketlerini dikkatle izliyor ve ortaya çıkan her yeni ayrıntıyla mutlu oluyordum. Fakat birden keşfetme sevincim güneşin altındaki buz gibi eriyip gitti. Çünkü teşhisime tam oturmayan bir şeyler vardı. Birden şüpheye kapıldım. Bu adam gerçekten de dedektif miydi? Kalabalığın içinde gezinen bu garip adamı inceledikçe, sergilediği zavallı adam rolünün bir polis aldatmacası *olamayacak kadar* gerçek ve hakiki olduğunu düşünmeye başlamıştım. Şüphelenmeme neden olan ilk şey, gömleğinin yakasıydı. Hayır, kılık değiştirmek uğruna hiç kimse böylesi pis bir şeyi çöpten alıp üzerine geçirmezdi; böyle bir şeyi insan gerçekten de yoksul ise giyerdi. Teşhisime uymayan diğer bir şey ise adamın ayakkabılarıydı, gerçi parça parça olmuş deri parçalarına ayakkabı demek pek de mümkün değildi. Sağ ayağındaki çizme ayakkabı bağcığıyla değil, alelade bir iple bağlanmıştı, sol ayağındakinin ise tabanı ayrılmıştı; her adım attığında kurbağa ağzı gibi açılıyor-

du. Hayır, böyle bir ayakkabıyı da hiç kimse görev icabı bulup tasarlayamazdı. Hiçbir kuşkum kalmamıştı, bu titrek, sürüne sürüne giden bostan korkuluğu bir polis olamazdı, teşhisim yanlıştı. Fakat polis değilse neydi? Bu sürekli gidip gelmelerin, tekrar tekrar gelmelerin, baştan aşağı süzmelerin, çevreyi dikkatle izlemelerin nedeni ne olabilirdi? Bu adamın neyin nesi olduğunu bir türlü çözemediğimden iyice öfkelenmiştim. Elimden gelse yakasına yapışıp bağıracaktım: Ne istiyorsun be adam? Ne yapıyorsun burada, diyecektim.

Fakat sinirlerim elektriğe tutulmuş gibi birden yerimden sıçradım, bir şeyden iyice emindim artık, birdenbire her şeyi anlamıştım. Hayır, bu adam dedektif ya da polis değildi –nasıl kendimi bu kadar aptal yerine koyabilmiştim?– bu, bu, nasıl diyeyim, polisin tam tersiydi: Bu adam bir yankesiciydi, burada, bu bulvarda cüzdan, saat, kadın çantası ve başka değerli ganimetler için avlanmaya çıkmış eğitimli, profesyonel, gerçek bir yankesiciydi. Onun zanaatının ne olduğunu ancak kalabalığın en yoğun olduğu yerlere daldığında fark edebilmiştim, yabancı insanlara sözde sakarlıktan çarpmasının, koşarak yaklaşmasının asıl sebebini şimdi anlıyordum. Durum gittikçe daha da netleşiyordu. Kavşağa yakın bu kafenin önündeki noktayı seçmesinin nedeni, zeki kafe sahibinin akıllıca düzenlediği vitrin sayesinde buraya insanların akın etmesiydi. Kafenin vitrini aslında son derece sıradan, pek de çekici olmayan Hindistan cevizi, Türk lokumu ve rengârenk şekerlemelerle doluydu, ancak kafe sahibi, vitrini yapay palmiyeler ve tropik dekorlarla oryantal bir tarzla süslediği gibi bu güney havasına –çok dâhiyane düşünülmüş– bir de oradan oraya zıplayıp yerinde duramayan, dişlerini gıcırdatan, birbirlerinde bit arayan, sırıtan, şaklabanlık yapan üç canlı maymun oturtmuştu. Kafe sa-

hibi akıllıca hareket etmişti, harika bir fikirdi doğrusu, gelip geçen insanlar vitrinin önünde durup kalıyorlardı; çığlıklara, bağırış çağırışlara bakılacak olursa bu gösteriden en çok zevk alan da kadınlardı. Ne zaman vitrinin önünde bir grup meraklı insan toplansa, dostumuz bir anda sansar gibi oradaki yerini alıyordu. Kibar ve sahte bir tevazuyla kalabalığı yarıp içeriye dalıyordu. Şimdiye kadar çok az araştırılmış ve benim de pek bilgi sahibi olmadığım yankesicilik sanatı hakkında yine de şunları biliyordum: Ringa balıkları yumurtlamak için nasıl kalabalığa ihtiyaç duyarlarsa, yankesicilerin de iyi bir vurgun için kalabalığa ihtiyaçları vardır, çünkü ancak kalabalıktaki itiş kakış ve sürüklenme sırasında kurban cüzdanına ya da saatine uzanan o tehlikeli eli fark etmez. Ayrıca –bunu da yeni öğreniyordum– yankesiciliğin bir başka püf noktası da şudur: Kalabalığın içinde insanlar gayriihtiyarı daha çok malını korumaya çalışır, işte tam da bu koruma içgüdüsünü kırmak, dikkatlerini başka yöne çevirecek bir şeyler yapmak gerekir. Dikkat dağıtma işini işte bu üç maymun üstlenmişti. Pis pis sırıtan, şebeklik yapan bu üç çıplak hayvan, farkında olmadan yankesici dostumuza yardım ve yataklık yapıyorlardı.

Beni bağışlayın ama bu keşfim neredeyse heyecanlandırmıştı beni. Çünkü şimdiye kadar hiç yankesici görmemiştim. Ya da doğruyu söylemek gerekirse Londra'da üniversite yıllarımda İngilizcemi ilerletmek için sık sık duruşmalara dinleyici olarak giderdim, hatta bir defasında kızıl saçlı, yüzü sivilceli bir gencin iki polis eşliğinde hâkim karşısına çıkartıldığını görmüştüm. Kürsünün üzerinde bir para cüzdanı vardı, corpus delicti,[1] birkaç

1 (Lat.) Maktulün bedeni ya da somut kanıt anlamına gelir. Metindeki anlamı somut kanıt. (ç.n.)

tanık konuşuyor, yemin ediyordu, sonra hâkim İngilizce bir şeyler söylemiş, kızıl saçlı genç de bir süreliğine ortadan kaybolmuştu – yanlış anlamadıysam altı aylığına. Bu gördüğüm ilk yankesiciydi, bir farkla; mahkemede gördüğüm gencin gerçekten yankesici olup olmadığını hiçbir şekilde tespit edemezdim. Sadece tanıklar onun suçlu olduğunu iddia etmişlerdi, ben de sadece olayın hukuken yeniden kurgulanışı sırasında mahkeme salonunda bulunmuştum, olayın kendisi olurken değil. Ben yalnızca bir sanık, bir hükümlü görmüştüm, gerçek bir hırsız değil. Çünkü hırsız iki ay sonra hâkim karşısına çıktığında değil, hırsızlık yaptığı anda hırsızdır, tıpkı bir şairin birkaç yıl sonra eline mikrofonu alıp şiirini okurken değil de, şiirini yaratma sürecinde şair olması gibi, suçlu da suçunu işlediği sırada suçludur. Şimdi ben de döllenme ve doğum gibi nadiren gözlemlenen bir olayı, bir yankesiciyi mesleğinin tüm hünerlerini sergileyeceği, varlığının en hakiki yanını ortaya koyacağı, birkaç saniye içinde gerçekleştireceği hırsızlığı gözlemleyebilecektim. Bunu düşünmek bile beni heyecanlandırıyordu.

Elbette böyle müthiş bir fırsatı kaçırmamaya, hazırlık aşamasının tüm ayrıntılarını da, eylemin kendisini de kaçırmamaya kararlıydım. Hemen kafede oturduğum koltuktan kalktım, çünkü buradan görüş açım kısıtlıydı. Şimdi rahatça, hiç engellenmeden gözlemleyebileceğim bir konuma ihtiyacım vardı, birkaç denemeden sonra kendime, üzerinde Paris'in tüm tiyatro afişlerinin yapıştırıldığı bir büfe seçtim. Burada hiç fark ettirmeden afişleri inceliyormuş gibi yaparken, yuvarlak bir sütunun arkasından adamın tüm hareketlerini en ince ayrıntısına kadar gözlemleyebilirdim. Ve bugün bana da pek yabancı gelen sabrımla bu zavallı adamın burada o güç ve tehlikeli işi nasıl gerçekleştireceğini izledim, hem de bir

film ya da bir tiyatroda herhangi bir sanatçıyı izlerken hissetmediğim kadar büyük bir heyecanla. Çünkü hiçbir sanat, gerçeğin kendisiyle yarışamaz. Vive la réalité![1]

Sabah saat on birden on ikiye kadar Paris'te bir bulvarın ortasında onu izleyerek geçirdiğim o bir saat, sürekli gerginlik ve sayısız küçük heyecan verici kararlar ve beklenmedik olaylara rağmen –ya da daha ziyade bunlar sayesinde– bana bir dakika gibi gelmişti, çünkü tüm sinirlerimi enerjiyle dolduran o kadar hareketli, o kadar tansiyonu yüksek bir saatti ki bu, o anı saatlerce anlatabilirim. Çünkü bugüne kadar bu zor ve öğrenilmesi neredeyse imkânsız zanaatın – güpegündüz, sokak ortasında yankesicilik yapmanın bu kadar korkunç, tehlikeli ve gerilimli bir zanaat olduğunu hiç tahmin etmezdim. Bugüne kadar benim için yankesicilik büyük bir arsızlık, bir el becerisiydi, hokkabazlık, cambazlık gibi el çabukluğuydu. Dickens'ın *Oliver Twist* adlı eserinde işinin ehli usta bir yankesici, çocuklara bir adamın ceketinin cebinden mendili nasıl çalacağını öğretir. Ceketin yukarısına bir çan takmıştır, çaylak, kurbanının ceket cebinden mendili alırken bu çan çalarsa hamle yanlış demektir. Fakat Dickens –bunu şimdi fark ediyordum– olayın sadece teknik yönüne, el çabukluğuna odaklanmıştı, muhtemelen gerçek bir hırsızlığa hiç tanık olmamıştı (şansıma ben böyle bir şeyi gözlemleyebiliyordum) ve gündüz gözüyle işbaşında olan bir yankesicinin, sadece elini değil, beynini de çalıştırdığını, soğukkanlı, hızlı düşünen, deneyimli, en önemlisi de aptal, deli cesaretine sahip olması gerektiğini bilmiyordu. Çünkü bir yankesici, –bunu ancak şimdi şu altmış dakikalık gözlem sonucu öğrenmiştim– kalp ameliyatı yapan bir cerrahın kararlı-

1 (Fr.) Yaşasın gerçeklik. (ç.n.)

lığına ve el çabukluğuna sahip olmalıdır; tereddüt ettiği her saniye hastanın ölümüyle sonuçlanabilir; kaldı ki böyle bir operasyonda hasta narkoz yemiş olduğundan baygındır, hareket edemez, kendini savunamaz, oysa bir yankesici işini yaparken eli, uyanık bir insanın bedenine gider – ayrıca cüzdanın olduğu yer insanın en hassas bölgesidir. Üstelik yankesici şimşek hızıyla elini attığı o en heyecanlı, en gerilimli anda yüzündeki her kası, her siniri kontrol etmek zorundadır; umursamaz davranmak, hatta sıkılıyormuş gibi yapmak zorundadır. Heyecanlandığını belli etmemelidir; bıçağını kurbanına saplayacak bir katilin aksine öfkesini gözbebeklerine yansıtmamalıdır – bir yankesici, eli kurbanının cebine giderken ona sakin, dostça bakışlarla bakıp çarpışırken utangaç bir tavırla ve dikkat çekmeyen bir sesle "Pardon, Monsieur," diyebilmelidir. Fakat sadece işini yaparken zeki, uyanık ve becerikli olmakla yetinmemeli, harekete geçmeden önce de zekâsını kullanmalı, insan sarraflığı konusundaki becerisini gösterebilmeli, bir psikolog, bir fizyolog gibi kurbanının uygun olup olmadığını iyice tartabilmelidir. Çünkü bir yankesici sadece dalgın, dikkatsiz insanları, şüpheci olmayanları ve bunların arasında da yalnızca ceketinin düğmelerini iliklememiş olanları, çok hızlı yürümeyenleri ve dikkat çekmeden yanına yaklaşabileceği insanları gözüne kestirebilir; sokakta yürüyen yüz ya da beş yüz kişiden, –orada bir saat durup takip ettiğim kadarıyla bu kadar insan geçiyordu– ancak bir ya da iki kişi bu profile uyuyordu. Akıllı bir yankesici sadece birkaç kurban üzerinde çalışır ve bu birkaç kurbanda da birbirini etkileyen sayısız tesadüf sonucu son anda iş başarısızlıkla sonuçlanabilir. Müthiş bir insan sarraflığı, uyanıklık ve soğukkanlılık (tüm bunları gözlemlediğimi söyleyebilirim) gerektiriyordu bu zanaat, çünkü yankesici bir

yandan tüm duyularını harekete geçirerek kurbanını seçmeye çalışıp ona yaklaşırken, diğer yandan iş üzerindeyken takip edilmediğinden emin olmalıdır. Bir köşeden bir polisin ya da bir dedektifin ya da sokağı dolduran iğrenç meraklılardan birinin onu gözetlemediğinden ya da aceleyle önünden geçtiği bir vitrinin camının onu ele vermediğinden, dükkânların ya da pencerelerin birinden bir insanın kendisini izlemediğinden emin olmalıdır. Yani bu inanılmaz çaba gerektiren bir iştir ve karşılaşılacak tehlike harcanan çabadan kat kat daha fazladır. Çünkü yanlış bir hareket, bir hata Paris sokaklarına üç ya da dört yıl veda etmek demektir; parmakların ufacık titremesi ya da ani ve gergin bir hamle özgürlüğüne mal olabilir. Güpegündüz caddenin ortasında yankesicilik yapmak yürek isteyen bir iş; bunu öğrendiğimden beri de bu tür hırsızlık olaylarının gazetelerde diğer adi suçlar gibi küçük bir başlık altında iki üç satırla verilmesini hiç adil bulmuyorum. Çünkü içinde yaşadığımız dünyada yasal ve yasadışı tüm zanaatlar arasında yankesicilik en zor, en tehlikeli işlerden biridir, hatta büyük bir çaba gerektirdiğinden neredeyse bir sanat denmeyi bile hak eder. Ben böyle bir şey söyleyebilirim, bunu kanıtlayabilirim, çünkü o nisan günü bunu gördüm ve bizzat yaşadım.

Yaşadım derken abartmıyorum da, çünkü sadece başlangıçta, sadece birkaç dakika bu adamın zanaatını icra etmesini tarafsız ve soğukkanlı bir şekilde izleyebilmiştim; ancak her tutkulu seyir, her çekici sahne seyircide karşı konulmaz bir his uyandırır, onu kendine çeker, oyunun bir parçası yapar, ben de yavaş yavaş hiç farkında olmadan bu yankesiciyle kendimi özdeşleştirmiş, onun derisinin altına girmeye, ellerini kullanmaya başlamıştım; başlarda sadece onu izleyen biriyken, onun manevi suç ortağı olmuştum. Bu dönüşüm süreci, onu izlediğim on beş dakika boyunca

gelip geçen insanları, beni de şaşırtan bir şekilde, "bu kurban olabilir, bu olmayabilir," diye sınıflandırırken başlamıştı. Ceketlerinin önü kapalı mı açık mı, dalgın dalgın mı yürüyorlar yoksa uyanık mı, dikkatliler mi, cüzdanları şişkin mi, değil mi, kısacası dostumun "eline layıklar mı, değiller mi" inceliyordum. Kısa bir süre sonra gördüm ki başlayan bu mücadelede artık tarafsız değildim, aksine içten içe onun başarmasını umuyor, hatta ona yardım etmemek için kendimi zor tutuyordum. İskambil oyununu izleyen birinin, tarafını tuttuğu oyuncuyu dirseğiyle dürtüp doğru kartla oynamaya yönlendirmesi gibi ben de dostum iyi bir fırsatı kaçırdığında ona göz kırparak işaret vermek için yanıp tutuşuyordum. "Şuradakine bak! Şuradakine, şişman olana, elinde kocaman bir buket olana," diyesim geliyordu. Ya da dostum kalabalığın içinde işe koyulduğunda ve köşede birden avını bekleyen bir polisi fark ettiğimde, dostumu uyarmak görevimmiş gibi hissetmiştim; yakalanacak kişi benmişim gibi dizlerim titremişti, dostumun omzuna uzanan polisin ağır pençesini kendi omzumda hissetmiştim. Fakat o da ne, kurtulmuştu işte! Sıska adamcık son derece rahat ve masum bir şekilde kalabalıktan sıyrılıp tehlikeli gibi görünen memurun önünden geçip gitmişti. Her şey çok heyecan vericiydi, fakat benim için yeterli değildi, çünkü bu adamla kendimi özdeşleştirdikçe, başarısızlıkla sonuçlanan yirmiye yakın sokulma denemelerinde zanaatını daha iyi anladıkça, harekete geçmeyip sadece yoklamakla yetinmesi beni iyice sabırsızlandırmıştı. Hatta beceriksizce tereddüt etmesi, sürekli geri çekilmesi beni kızdırmaya başlamıştı. "Kahrolası korkak, haydi artık, çek al şunu! Biraz cesaret! Şuradakini, şuradakini! Ama yeter artık, çek al şunu!" deyip duruyordum kendi kendime.

Allahtan dostumun benim davetsiz varlığımdan haberi yoktu, bunu tahmin de edemezdi, bu nedenle sabırsızlı-

ğımın onun dikkatini dağıtması söz konusu değildi. Çünkü tecrübeli ve gerçek bir sanatçıyı, bir acemi, bir amatör, bir deneyimsizden ayıran şudur: Sanatçı sahip olduğu birçok tecrübe sayesinde gerçek bir başarıyı elde etmeden önce başarısızlığın da kaçınılmaz olduğunu çok iyi bilir, son ve en önemli fırsatı yakalamak için beklemesi ve sabretmesi gerektiğinin farkındadır. Nasıl ki bir şair binlerce çekici, yaratıcı fikri umursamayıp (sadece amatör biri cüretkârca atılıp hemen kaleme sarılır) tüm gücünü son ilham için saklarsa, bu ufak tefek adamcık da, bu zanaatta henüz bir amatör olan benim gibi birinin başarılı sonuç vereceğini düşündüğü yüzlerce fırsatın yanından geçip gitmişti. Gelip geçenlere yanaşıyor, yokluyor, deniyordu, belki yüzlerce kez yabancı ceplere, paltolara gitmişti eli. Fakat hiçbirinde eyleme geçmemişti, aksine bitmek bilmeyen sabrıyla hiç dikkat çekmeden vitrine kadar olan otuz adımı sürekli gidip geliyordu, bunu yaparken bir yandan da göz ucuyla, benim gibi bir amatörün algılayamayacağı tüm tehlike ve olasılıkları gözden geçiriyor, ölçüp tartıyordu. Bu sessiz ve olağanüstü sabrında, tüm sabırsızlığıma rağmen beni heyecanlandıran bir şeyler vardı ve bana nihai başarının müjdesini veriyordu. Özellikle bu inatçı enerjisi, başarıya ulaşacak son hamleyi yapmadan vazgeçmeyeceğini gösteriyordu. Bu nedenle gece yarısına kadar beklemem gerekse de, zaferini görmeden oradan ayrılmamaya karar verdim.

Derken öğle oldu, kalabalığın en yoğun olduğu saatti, birden tüm geniş ve dar sokaklardan, merdivenlerden, avlulardan bir insan seli bulvara akın etti. Atölyelerden, işyerlerinden, bürolardan, okullardan, resmi dairelerden bir anda dışarıya fırlayan işçiler, terzi kızlar, tezgâhtarlar üçüncü, dördüncü kattaki iç içe geçmiş atölyelerinden özgürlüğe çıkmışlardı; koyu ve yerinde duramayan bir

duman gibi bir anda caddeye dağıldı azat edilen bu kalabalık; beyaz önlük ya da iş tulumu giymiş işçiler, kıyafetlerine küçük menekşe takmış, ikişerli, üçerli gruplar halinde kol kola girmiş, sohbet ede ede giden tuhafiyeci kızlar, parlak redingot giymiş ya da koltuklarının altında deri çantası olan memurlar, hamallar, bleu d'horizon[1] içindeki askerler... Büyükşehrin görülmeyen, yeraltındaki insanları çok uzun süredir boğucu odalarında oturmuşlardı, şimdi ise bacaklarını hareket ettirebiliyor, koşuşturuyorlardı; kuşlar gibi cıvıl cıvıllardı, dışarının havasını içlerine çekip, sigara dumanıyla geri üflüyorlar, bir oraya bir buraya koşuşturup duruyorlardı, bir saat boyunca caddeler onların varlığıyla hayat bulmuştu. Çünkü sadece bir saat zamanları vardı, sonra yine kapalı pencerelerin arkasındaki işyerlerine dönecekler, tornaların, dikişlerin başına geçecekler, daktilolarını tıklatacaklar, rakam sütunlarını toplayacaklar ya da baskı yapacaklar, biçip dikecekler, kunduraları hazırlayacaklardı. Kasları bunun farkındaydı, vücutlarındaki tüm eklemler bunu biliyordu, bu nedenle keyifle gevşiyorlardı, mutlu ve güçlüydüler, ruhları da bunu biliyordu, bu yüzden bu kısacık saatin keyfini çıkarıyorlardı, büyük bir merakla aydınlığı ve neşeyi yokluyor ve arıyorlardı; her şeyden mutlu oluyorlar, doğru bir söz, çarçabuk yapılan bir şaka onları memnun ediyordu. Vitrininde maymun olan dükkân bedava eğlence sunduğu için onlarca insan vitrinin önünden ayrılmıyordu. En önde tuhafiyeci kızların kafesteki kuşlar gibi şakıması duyuluyordu, onların arkasında iğrenç espriler yapan işçiler ve işsiz güçsüzler vardı ve kızlara iyice sokuluyorlardı. Vitrinin önündeki kalabalık arttıkça, benim küçük balığım da üzerinde kanarya sarısı pardösüsü, bu insan

1 (Fr.) Anlamı ufuk mavisi. Mavi-gri üniformalar için söylenir. (ç.n.)

selinde yüzüyor, kâh oraya kâh buraya dalıyordu. Artık eski yerimde öyle pasif oturup izlemekle yetinemezdim – şimdi kalkıp zanaatının en önemli kısmı olan parmaklarının çalışmasını yakından görme zamanıydı. Fakat bunu yapmak hiç de kolay değildi, çünkü bu tecrübeli tazının kendine has bir yöntemi vardı, tıpkı bir yılanbalığı gibi kalabalığın arasındaki en küçük boşluklardan kayıp gidiyordu – daha biraz önce sakin sakin yanımda durduğunu görmüşken bir anda esrarengiz bir şekilde ortadan kaybolup aynı anda vitrinin önünde belirmişti. Herhalde itiş kakışla öne sürüklenmişti.

Elbette hemen peşinden gittim, çünkü vitrinin önüne varmadan onun yine sağa ya da sola dalıp bir anda kaybolmasından korkuyordum. Fakat hayır, sakince orada duruyordu, garip bir şekilde hareketsizdi. Dikkat, dedim kendi kendime, bunun bir nedeni olmalıydı, hemen yanındaki insanları inceledim. Yanında aşırı şişman bir kadın duruyordu, yoksul biri olduğu belliydi, kadın sağ eliyle takriben on yaşlarında solgun tenli bir kız çocuğunu tutuyordu, sol elinde ise içinden iki uzun francalanın göründüğü, muhtemelen içinde kocasının öğle yemeğinin olduğu ucuz deriden bir alışveriş çantası vardı. Bu namuslu, halktan kadının başında şapka yoktu, sadece cırtlak renkte bir şalı vardı; üzerindeki kareli, kaba pamuklu kumaştan elbiseyi belli ki kendisi dikmişti; maymunların gösterisi onu inanılmaz eğlendiriyordu, güldükçe geniş, tombul bedeni o kadar sallanıyordu ki, çantanın içindeki ekmekler bir o yana bir bu yana gidiyor, attığı kahkahalar ve sevinç çığlıkları kendisine bakanları maymunlar kadar eğlendiriyordu. Doğasındaki o saf eğlenme hevesiyle, hayatın pek cömert davranmadığı insanlara has muhteşem bir minnettarlıkla, bu nadide gösterinin keyfini çıkarıyordu; Ah, sadece yoksul insanlar gerçekten böyle minnettar

olurlar, sadece yoksul insanlar böyle bir gösteriden bu kadar zevk alırlar, hele bir de bedavaysa, onu Tanrı'nın bir hediyesi olarak görürler. İyi kalpli kadın arada bir eğilip kızına bakıyor, gösteriyi izleyip izlemediğini, bir şeyler kaçırıp kaçırmadığını kontrol ediyordu. Bir sürü yabancı insan arasında eğlenmekten çekinen kızının da eğlenceden zevk alması için uğraşıyor, Güneyli aksanıyla arada bir "Rrregarrde doonc, Maargueriete,"[1] diyordu. Harikaydı bu kadını, bu anneyi izlemek; tam bir Gaia[2] kızıydı, toprağın ilk soyu, Fransız halkının sağlıklı, çiçek açan meyvesiydi; bu şen şakrak halini, kaygısız neşesini görenin ona sarılası geliyordu. Fakat birden ürperdim. Çünkü kanarya sarısı pardösünün kolu, kadının kaygısızca açık duran (sadece yoksullar kaygısızdır) çantasına doğru yaklaşıyordu.

Tanrı aşkına! Bu zavallı, dürüst, inanılmaz iyi yürekli, neşeli kadının alışveriş çantasından içinde para olmayan cüzdanını çalmak istiyor olamazsın! Bir anda içimden bir öfke yükseldi. Şimdiye kadar bu yankesiciyi hayranlıkla izlemiştim, onun bedeninde hissettiği heyecanı bedenimde hissetmiş, yüreğinden geçenlerin aynısını yüreğimde duymuş, onun hislerini paylaşmış, inanılmaz gayreti, cesareti ve tehlikeye göğüs germesi nedeniyle emeğinin karşılığını almasını beklemiş, hatta dilemiştim. Fakat şimdi ilk defa sadece çalma anına şahit olmayacak, aynı zamanda parasını çalacağı insanı da yakından görecektim; ancak kurbanının muhtemelen birkaç sou[3] için saatlerce oda temizleyen, merdiven yıkayan, insana dokunacak kadar saf, iyi yürekli, her şeyden habersiz bu kadın olduğunu anlayınca sinirim tepeme çıktı. "Çek elini oradan, be

1 (Fr.) Şuraya bak Margarite. (ç.n.)
2 Gaia: Toprak tanrıçası, ana tanrıça. (ç.n.)
3 Sou: Eski Fransız kuruşu (ç.n.)

adam! Bu zavallı kadından başkasını bul," diye bağırmak geldi içimden. Aklımdan bunları geçirirken, tehlikedeki çantayı kurtarmak için kalabalığı yarıp öne geçmeye çalışıyordum. Fakat ben öne doğru atılırken adam dönüp yanımdan geçti. "Pardon, Monsieur," diyerek özür diledi, ince, mahcup sesiyle (sesini ilk defa duyuyordum) sürtünerek geçerken ve bunu der demez de sarı pardösü kalabalığın arasına karıştı. Neden bilmiyorum ama birini çarptığını hissediyordum. Ne olursa olsun onu gözden kaybetmemeliydim! Haşin bir hamleyle –arkamdaki bir adam küfrediyordu, sertçe ayağına basmıştım– kalabalıktan sıyrıldım ve tam o anda kanarya sarısı pardösünün bulvarın köşesinden yan sokağa saptığını gördüm. "Arkasından git, git hemen! Peşinden ayrılma," dedim kendi kendime. Fakat adımlarımı sıklaştırmak zorunda kalmıştım, –gözlerime inanamıyordum–: Bir saattir izlediğim bu ufak tefek adam birdenbire bambaşka biri oluvermişti. Daha biraz öncesine kadar, ürkek ürkek yürüyen, sersem gibi sendeleyen adam, şimdi otobüsünü kaçırmış, bürosuna yetişmek için acele eden bir sekreterin tipik korkak adımlarıyla, bir sansar gibi duvar dibinden koşar adım gidiyordu. Artık hiç şüphem kalmamıştı. Bu işini bitirmiş bir yankesicinin olaydan sonraki yürüyüş tarzıydı, yankesiciliğin iki numaralı yürüyüşü: Cüzdanı çalan yankesici işini bitirdikten sonra olabildiğince çabuk ve dikkat çekmeden olay yerini terk ediyordu. Hayır, hiç şüphem kalmamıştı: Bu adi herif, o yoksul kadıncağızın alışveriş çantasından cüzdanını çalmıştı.

Öfkeden neredeyse "Au voleur!"[1] diye bağıracaktım. Fakat cesaret edemedim. Çünkü adamı hırsızlık yaparken görmemiştim, aceleci davranıp onu suçlayamazdım.

1 (Fr.) Hırsız var! (ç.n.)

Sonra bir insanı yakasından tutup Tanrı'nın adaletini yerine getirmek cesaret işidir. Hiçbir zaman bir insanı suçlayacak ya da ihbar edecek cesaretim olmadı. Çünkü karmakarışık dünyamızda adaletin ne kadar zayıf, tek bir sorunlu olaydan hak hukuk elde etmenin ne büyük bir kibirlilik olduğunu biliyordum. Bir yandan acele acele adamı takip ediyor, diğer yandan ne yapacağımı düşünürken yeni bir sürprizin beni beklediğini fark ettim; daha iki cadde gitmemiştik ki adamın yürüyüş tarzı üçüncü kez değişti. Birden hızla koşmayı bıraktı, yavaşladı; artık iki büklüm yürümüyordu, aksine çok sakin ve rahattı, sanki yürüyüşe çıkmıştı. Anlaşılan tehlikeli bölgeyi arkasında bıraktığını biliyordu. İnanılmaz gerginlik sonrası rahat bir nefes almak istiyordu; o an görev başında olmayan bir yankesiciydi, mesleğinden emekli olmuş, sigarasını yakmış, sakin ve rahat bir şekilde Paris'te bulvarda yürüyen binlerce insandan biriydi; son derece masum biriymiş gibi sakin, rahat, gevşek tavırlarla Chaussée d'Antin'de[1] yürüyor, bir yandan da kadınları ve kızları tavlayabilir miyim ya da çarpabilir miyim diye inceliyordu sanki.

Pekâlâ, şimdi nereye gidiyordu bu sürprizlerle dolu adam? Şuraya bakın: Square Trinité'nin[2] önünde küçük, yeni yeni tomurcuk açan ağaçların olduğu ufak bir parka girdi. Neden peki? Ah, şimdi anladım! Banka oturup birkaç dakika dinlenmek istiyorsun, neden olmasın? Bu sürekli koşuşturmaca seni iyice yormuş olmalı. Fakat sonsuz sürprizlerin adamı, banklardan birine oturmadı, aksine dosdoğru –burada affınıza sığınıyorum– küçük, çok özel amaçlar için belirlenmiş umumi bir kulübeye girdi, kapısını da itinayla arkasından kapattı.

---

1 (Fr.) Paris'te bir caddenin adı. (ç.n.)

2 (Fr.) Paris'te bir meydanın adı. (ç.n.)

İlk anda içimden gülmek geldi: Bir sanat dehası böyle bir yerde mi son buluyordu? Yoksa korku bağırsaklarına baskı mı yapmıştı? Bir kez daha gördüm ki sonsuzca kaba şakalar yapan hakikat, en yaratıcı yazardan bile cesur olduğu için, en eğlenceli şeyleri buluyor, hiç çekinmeden olağanüstü olayların yanına komik unsurları, kaçınılmaz insani olayların yanına da şaşırtıcı olayları koymaya cesaret ediyordu. Ben bir bankta oturmuş –ki elimden başka da bir şey gelmiyordu– onun gri binadan çıkmasını beklerken, bu tecrübeli ve bilgili usta belli ki zanaatının doğal mantığıyla hareket etmiş ve o günkü kazancını saymak için bu güvenli dört duvarı tercih etmişti, bir şey daha vardı (bunu daha önce düşünememiştim), biz amatörlerin anlayamayacağı güçlüklerden biriydi bu ve profesyonel bir yankesicinin zamanında halletmesi gerekirdi: Tüm delilleri sonsuza dek yok etmek. Milyonlarca meraklı gözün üzerinizde olduğu bir kentte saklanabileceğiniz dört duvar bulmak kadar zor bir şey yoktur. Arada sırada mahkeme tutanaklarını okuyanlar bile, en önemsiz vakalarda dahi şeytani hafızaya sahip nice tanığın mahkemede birdenbire ortaya çıktığına şaşırır. Bir mektubu yırtıp su oluğuna attığınızı farz edelim: Düzinelerce insan fark ettirmeden seni izler ve beş dakika sonra herhangi bir aylak genç gırgır olsun diye parçaları birleştirmeye kalkabilir. Kendi cüzdanını bir apartman boşluğunda şöyle bir karıştır; ertesi gün kentte bir cüzdanın çalındığına dair bir ihbar yapılmışsa, hayatında görmediğin bir kadın soluğu karakolda alır ve senin eşkalini Balzac kadar ayrıntılı anlatır. Bir lokantaya girdiğinde senin hiç dikkatini çekmeyen bir garson, kıyafetini, ayakkabılarını, şapkanı, saç rengini, tırnaklarının yuvarlak ya da köşeli oluşunu, her şeyi hafızasına kaydeder. Her pencerenin, her vitrinin, her perdenin, her

çiçek saksısının arkasında seni izleyen bir çift göz vardır ve hiç izlenmeden sokaklarda gezindiğini zannettiğin zaman bile, üzerine vazife olmadığı halde seni gözetleyen insanlar olur; binlerce gözlü ve her gün yenilenen bir merak ağı tüm varlığımızın üstünü sarar. Bu nedenle beş sou karşılığında dışardan içerisi görülmeyen bu dört duvarı almakla isabetli davrandın doğrusu usta sanatçı. Çaldığın cüzdanı boşaltırken ve işine yaramayanları yok ederken kimse seni gözetleyemeyecek, hatta senin yoldaşın ve sırdaşın olan, burada hem neşeyle hem de hayal kırıklığıyla bekleyen ben bile.

En azından böyle düşünüyordum, fakat yine öyle olmamıştı. Çünkü parmaklarıyla demir kapıyı açar açmaz, sanki cüzdanın içindekini onunla içerde beraber saymışım gibi başına gelen tersliği anlamıştım: Cüzdanın içinden pek bir şey çıkmamıştı. Adımlarını hayal kırıklığıyla atışından, yorgun ve yılgın halinden, yorgun gözlerinin üzerindeki gözkapaklarının yarı kapalı oluşundan anlamıştım: Kısmetsiz adamın tüm sabahı boşa gitmişti. Çaldığı cüzdanda kuşkusuz (bakmadan da söyleyebilirdim) doğru dürüst para yoktu, olsa olsa bir ya da iki tane kırışık onluk vardı. Bu kadar zahmet, böyle olağanüstü bir zanaat ve korkunç tehlikeli bir eylem için çok azdı; ne yazık ki şu an Belleville'de yanına koşan komşusuna, uğradığı talihsizliği yedinci kez anlatan, hırsızlara söven, titreyen elleriyle çaresizce içinden cüzdanını çaldırdığı alışveriş çantasını gösteren gündelikçi kadın içinse çok paraydı. Fakat bu zavallı yankesici için de, ona bakar bakmaz anlamıştım, bugünkü avı tam bir hüsrandı; nitekim birkaç dakika sonra tahminimde yanılmadığımı gördüm. Çünkü bu madden ve manen çökmüş, eriyip gitmiş sefil adam küçük bir ayakkabıcı dükkânının önünde durmuş, özlemle vitrindeki en ucuz ayakkabıla-

ra bakıyordu. Ayakkabılara, yeni ayakkabılara ihtiyacı vardı; ayağındaki paramparça olmuş eski ayakkabısına bakılırsa, bugün Paris sokaklarında sağlam, komple tabanlı ya da ses çıkarmayan kauçuk ayakkabılarla gezen yüz binlerce kişiden daha çok ihtiyacı vardı yeni ayakkabılara, özellikle bahtsız zanaatı için yeni ayakkabılara ihtiyacı vardı. Fakat aç ve boş bakışlarından anlaşıldığına göre, vitrinde pırıl pırıl parlayan elli dört franklık ayakkabı için cebindeki para yetersizdi. Omuzları çökmüş bir halde vitrine sırtını dönüp yoluna devam etti.

Gidiyordu, ama nereye? Yine tehlikeli bir ava mı çıkacaktı? Böyle zavallı, yetersiz bir ganimet için yine özgürlüğünü mü riske atacaktı? Hayır, zavallı adam, hiç olmazsa biraz dinlen! İçimden geçenleri hissetmiş gibi, bir yan sokağa saptı ve ucuz bir lokantanın önünde durdu. Elbette ben de peşinden gittim. Çünkü iki saatten beri adamı takip ediyor, küt küt atan kalbimle ve büyük bir gerginlikle onun hissettiklerinin aynısını ben de hissediyordum. Dikkatli olmak istediğimde arkasına gizleneceğim bir gazete satın aldım ve şapkamı iyice alnıma kadar indirip lokantaya girdim, onun arkasındaki masaya oturdum. Fakat bu kadar dikkat etmeme hiç gerek yoktu, bu zavallı adamın herhangi bir şeyi merak edecek gücü kalmamıştı. Yorgun ve bitkin bakışlarla beyaz masa örtüsüne bakıyordu, garson ekmeği getirdiğinde zayıf, kemikli elleriyle hemen ekmeğe saldırdı. Lokmaları acele acele çiğnemesinden, adamın gerçekten de çok aç olduğunu anladım; bu sabahtan beri hatta belki de dünden beri açtı. Garson adamın siparişini getirdiğinde ona gerçekten acıdığımı fark ettim: Siparişi bir şişe süttü. Süt içen bir hırsız! İnsanın ruhunun derinliklerini yanan bir kibritin alevi gibi bir anda aydınlatan da küçük ayrıntılar değil midir zaten? Ve bu yankesicinin içeceklerin en çocuksu,

en masumu olan sütü içtiğine tanık olduğumda birdenbire onu bir yankesici gibi görmemeye başladım. O artık benim için bu zalim dünyadaki sayısız yoksul, itilmiş, hasta, perişan insandan biriydi ve birdenbire ona merakın ötesinde bir ilgiyle bağlandığımı hissettim. Çıplakken, üşürken, uyurken, yorgunken, acı çekerken, kısacası fani yaşamın tüm ortak biçimlerinde insanlar arasındaki adil ya da adaletsiz, saygıdeğer ya da suçlu gibi yapay sınıflandırmalar ortadan kalkar; geride senin, benim gibi acıkan, susayan, uykusu geldiğinde uyumak isteyen, yorulan zavallı hayvandan, fani yaratıktan başka bir şey kalmaz. O, küçük fakat iştahlı yudumlarla önündeki sütünü içip sonunda da tüm ekmek kırıntılarını toplarken ona baktığım için kendimden utandım; iki saattir karanlık yolda bir yarış atı gibi koşturan bu zavallı adamı sırf merakım yüzünden izlediğim, ona mâni olmadığım, yardım etmediğim için utandım. Onunla konuşmak, ona bir şeyler vermek için içimde inanılmaz bir arzu duydum. Fakat bunu nasıl yapacaktım? Söze nasıl başlayacaktım? Başıma ağrılar girinceye kadar bir bahane, bir sebep aradım ancak bulamadım. Çünkü biz insanlar böyleyizdir. Önemli konularda nazik, düşünceli hatta merhametli, planlarımızı yaparken cesur ve atılganızdır, ancak başkası söz konusuysa, o kişinin yardımımıza muhtaç olduğunu bilsek bile aramızdaki o ince çizgiyi aşmaya karar vermekte güçlük çekeriz, cesaretimiz kırılır, âciz kalırız. Ancak herkes de bilir ki, yardım çağrısında bulunmayan bir insana yardım etmekten daha zor bir şey yoktur, çünkü yardım dilenmiyorsa mutlaka son bir şey daha vardır: Israr edip incitmememiz gereken gururudur bu. Sadece dilenciler bu konuda işimizi kolaylaştırırlar, kendilerine ulaşmamızı engellemedikleri için onlara teşekkür etmemiz gerekir – bu karşımdaki adam ise dilenmek yerine

hayatını tehlikeye atan, sadaka kabul etmek yerine çalmayı tercih eden inatçı tiplerden biriydi. Herhangi bir şeyi bahane edip ona yaklaşsam onu çok mu korkuturdum acaba? Sandalyesine o kadar yorgun çökmüştü ki yapacağım her hareket çok kaba kaçacaktı. Sandalyesini iyice duvara yanaştırmış, başını da duvara yaslamış, gri gözkapaklarını bir anlığına kapatmıştı: Onu anlıyor, hissettiğini hissediyordum, on dakika ya da sadece beş dakika kestirmek istiyordu. Uykulu hali, yorgunluğu bana da geçmişti sanki. Yüzünün soluk rengi kirece boyanmış bir hapishane hücresinin gölgesinden daha beyaz değil miydi? Hareket ettikçe görünen gömleğinin kolundaki o delik, yazgısını şefkatle paylaşan bir kadın olmadığını göstermiyor muydu? Nasıl bir hayatı olduğunu hayal etmeye çalıştım: Muhtemelen tüm mal varlığı bir evin beşinci katının buz gibi tavan arasında pis bir demir karyola, kırık bir lavabo ve ufak bir valizdi ve o daracık odada gıcırdayan merdivenlerden polislerin çıktığı korkusunu duyuyordu sürekli; tüm bunları, zayıf, bir deri bir kemik kalmış bedeniyle yaşlı ve yorgun başını duvara dayadığı şu iki üç dakika içinde geçirmiştim aklımdan. Tam o sırada garson kullanılmış servisi göstere göstere toplamaya başladı: Böyle geç vakit gelen ve uzun süre oturan müşterilerden hoşlanılmazdı. Ben hemen hesabımı ödeyip, onunla göz göze gelmeden dışarı çıktım; biraz sonra o da çıktığında yeniden onu takip etmeye başladım; ne olursa olsun bu zavallı adamı kaderine terk etmeyecektim.

Şimdi onun peşinden ayrılmamamın nedeni sabahki gibi gergin, heyecanlı bir merak değildi, bilinmeyen bir zanaatı öğrenme hevesinden de başka bir şeydi; yine bulvara doğru gittiğini görünce boğazımda bir korku hissettim, gittikçe boğucu bir baskı yapan ve boğan bir korku. Tanrı aşkına, yine vitrininde maymunların olduğu yere

gitmeyeceksin değil mi? Aptallık etme! Kadın çoktan polise ihbarda bulunmuştur, ince pardösünden tutup yakalamak için seni orada bekliyordur kesin. Ayrıca bugün artık işe çıkma, bugün formunda değilsin. Gücün kalmadı, mecalin yok, hem çok yorgunsun, yorgunlukla yapılan işten hayır gelmez. En iyisi dinlen, yatağına uzan zavallı adam; bugün artık bir şey yapma, bugünlük yeter. İçimdeki bu korkunun nedenini, neden ilk denemesinde yakalanacağını düşündüğümü bilmiyorum. Bulvara yaklaştıkça endişem de artıyordu, caddenin uğultulu gürültüsünü duymaya başlamıştım bile. Hayır, kesinlikle o vitrin olmaz, buna izin veremem, seni gidi budala! Arkasına geçmiş, elimi uzatıp onu geri çekecektim neredeyse. Fakat sanki iç sesimi duymuştu, beklenmedik bir anda yolunu değiştirdi. Bulvardan bir önceki sokağa, Rue Drouot'ya[1] saptı, birden emin adımlarla, evi o sokaktaymış gibi, bir binaya doğru yürüdü. Bu binayı hemen tanıdım. Bu Hôtel Drouot idi, Paris'in en tanınmış müzayede kurumuydu.

Bu sürprizlerle dolu adamın beni kaçıncı şaşırtışıydı bilmiyorum. Ben onun hayatını tanımaya çalıştıkça, onun içindeki bir güç, benim en gizli arzularımı yerine getirmesini söylüyordu sanki. Bu yabancı kentte, Paris'teki yüz binlerce bina arasından özellikle bu binaya gelmeyi planlamıştım bu sabah, çünkü burası bana hayatımın en heyecanlı, en eğlenceli ve en bilgi dolu saatlerini armağan ediyordu. Bir müzeden çok daha canlı ve bazı günler değerli parçalarla dolu, her daim değişik, her zaman farklı, yine de her zaman aynı olan ve dışarıdan da bir o kadar gösterişsiz görünen Hôtel Drouot! Benim için en nadide parçalardan biriydi, çünkü tüm Paris'teki

1 (Fr.) Drouot Sokağı'na. (ç.n.)

somut hayatın bir aynasıydı burası. Normalde bir evin dört duvarı arasında canlı bir bütünlük oluşturan her şey, burada tıpkı bir kasap dükkânındaki koca bir hayvanın parça parça edilmiş bedeni gibidir; en yabancı, en birbirine zıt, en kutsal ve en gündelik eşyalar burada sıkış tıkış bir araya toplanır. Burada sergilenen her şey paraya dönüşür. Yataklar, haçlar, şapkalar, halılar, kol saatleri, lavabolar, Houdon'un[1] mermer heykelleri, Fars minyatürleri, gümüş sigara tabakaları, kirli, eski bisikletler, Paul Valéry'nin[2] kitaplarının ilk baskıları, gotik Meryem Ana figürlerinin yanında gramofonlar, Dyck'in[3] tablolarının yanında çamura benzer röprodüksiyonlar, kırık dökük sobaların yanında Beethoven'in sonatları, en gerekli olanla en gereksiz olan eşyalar, en bayağı eşyalarla en değerli sanat eserleri, büyüğü, küçüğü, orijinali, sahtesi, eskisi, yenisi, insan elinin ve ruhunun yarattığı her şey, en muhteşemi, en sıradanı, bu kocaman kentin tüm değerlerini bu müzayede korkunç bir kayıtsızlıkla içine çekiyor sonra geri veriyordu. Maddi dünyanın şaşırtıcı zenginliği hiçbir yerde olmadığı kadar bu olağanüstü yerde, tüm değerlerin paraya ve rakamlara dönüştüğü bu zalim açık artırmada, insanoğlunun kibrinin ve gereksinimlerinin sergilendiği bu dev pazarda çok daha fazla hissediliyordu. Zor durumda olan herkes burada her şeyini satabilir, parası olan da istediğini alabilir, fakat alınan tek şey eşyalar değildir, bilgi ve bakış açısıdır aynı zamanda. Dikkatli bir insan bakarak, gözlemleyerek, dinleyerek her nesneyi daha iyi tanımayı, anlamayı öğrenir; sanat tarihi, arkeoloji, kitap sevgisi, mektup pulunu değerlendirme, nümiz-

1 Jean-Antoine Houdon: (1741-1825) Fransız heykeltıraş. (ç.n.)
2 Paul Valéry: (1871-1945) Fransız şair, yazar ve düşünür. (ç.n.)
3 Anthony von Dyck: (1599-1641) Flaman ressam. (ç.n.)

matik[1] ve bir o kadar da insan bilimi hakkında değerli bilgiler edinir. Buradaki salonlardan başka ellere geçmek ve sadece kısa süreliğine köleliğin esaretinden kurtulmak isteyen eşyalar ne kadar çeşitliyse, gözleri alışveriş tutkusunun sabırsızlığıyla, koleksiyon çılgınlığının gizemli ateşiyle yanıp tutuşan, merakla ve satın alma hırsıyla müzayede masasına üşüşen insanların ırkı ve sınıfı da o kadar çeşitlilik gösterir. Burada kürk giymiş, melon şapkaları pırıl pırıl fırçalanmış tüccarlar, onların yanında küçük kirli antikacılar ve dükkânlarını ucuz şeylerle doldurmak isteyen Rive Gauche'un[2] bric-à brac[3] satıcıları otururlar, arada bir küçük karaborsacı aracılar, kaçakçılar çene çalar, açık artırmayı desteklemekle görevli "Racailleurs,"[4] savaş meydanının vazgeçilmez sırtlanları, bir parçayı değeri düşünce hemen kapmak ya da bir koleksiyoncunun değerli bir parçayı gözüne kestirdiğini gördüklerinde karşılıklı kaş göz işaretiyle fiyatı artırmak için beklerler. Yüzleri parşömene dönüşmüş gözlüklü kütüphaneciler yorgun tapirler gibi dolanırlar, sonra birden müzayede masasına yakın, önden bir yer bulmaları için uşaklarını gönderen, rengârenk cennetkuşlarına benzeyen, son derece şık, incili kadınların sesleri duyulur; bir başka köşede ise turnalar gibi sessiz, sakin, mütevazı bakışlarıyla gerçek bilirkişiler, koleksiyoncuların masonları oturur. Gerçekten alışveriş yapmak için ya da duyduğu ilgi ya da sanat aşkı için gelenlerin arkasında hep sadece bedava ısınmak için gelen ya da ışıl ışıl ışıldayan fıskiyeler gibi yukarıya fırlayan rakamlara sevinen meraklı bir insan

1 Sikke veya kâğıt para koleksiyonculuğu ve paraları inceleyen çalışma sahası. Sikkecilik olarak da adlandırılır. (ç.n.)

2 Seine Nehri'nin sol yakası. (ç.n.)

3 (Fr.) Bitpazarı.(ç.n.)

4 (Fr.) Ayaktakımı. (ç.n.)

kalabalığı olur. Ama buraya gelen herkesin bir amacı vardır: Kimi koleksiyon yapmak için gelir, kimi oyun için, kimi kazanmak, bir şeylere sahip olabilmek için, kimi ısınmak ya da yabancı bir sıcaklığı duymak için. Ve tüm bu insan kalabalığı inanılmaz gruplara ve sınıflara ayrılır. Şimdiye kadar burada hiç görmediğim tek bir tür vardı, o da yankesicilerdi. Fakat şimdi dostumun son derece kendinden emin bir şekilde gizlice içeriye sokulduğunu gördüğümde buranın, onun büyük sanatını icra edebileceği ideal bir mekân, hatta belki de Paris'teki en ideal mekân olduğunu anladım. Çünkü burada gerekli olan her şey bir aradaydı: Korkunç ve neredeyse katlanılması imkânsız bir kalabalık ve merakla müzayedeyi izlerken, beklerken, artırma yaparken kesinlikle dağılan dikkat. Ve üçüncüsü: Günümüzde hipodrom dışında her şeyin peşin parayla ödeme yapıldığı bir başka yer de müzayede salonlarıdır; bu da her ceketin iç cebinde yumuşak ve dolgun bir cüzdanın var olduğu anlamına gelir. Eli hızlı bir yankesici buradaki fırsatı başka hiçbir yerde bulamaz; bu yüzden, sanırım sabahki küçük deneme dostumun bir el egzersiziydi sadece. Şimdi burada gerçek ustalığını sergileyecekti.

Fakat ben yine de birinci katın merdivenlerini ağır ağır çıkarken, kolundan çekmek istedim onu. Tanrı aşkına şurada üç dilde yazılmış uyarıyı görmüyor musun: "Beware of pickpockets!" "Attention aux pickpockets!" "Achtung vor Taschendieben!"[1] Görmüyor musun, aptal? Senin gibileri tanırlar burada, bu kalabalığın içinde onlarca dedektif var ve tekrar söylüyorum, inan bana, bugün hiç formunda değilsin! Fakat o, durumun farkında olan bir profesyonel gibi daha önce gördüğü bu

1 (Fr. İng. Alm.) Yankesicilere dikkat! (ç.n.)

uyarı yazısının yanından son derece soğukkanlı bir şekilde ağır ağır merdivenleri çıktı. Bu yerinde ve stratejik bir karardı, doğrusu pek takdir ettim. Çünkü alttaki salonlarda sadece büyük ev eşyaları, sandıklar, dolaplar vardı, etrafta da paralarını köylüler gibi eski usul, beline sardıkları keselerde saklayan sevimsiz eskiciler sürüsü dolanıyordu; bu insanların yanına sokulmak pek de akıllıca olmazdı. Resim, mücevher, kitap, elyazmaları, değerli taşlar gibi daha küçük ve zarif şeylerin açık artırmayla satıldığı birinci katta ise kuşkusuz cüzdanı daha şişkin ve kaygısız alıcılara rastlamak mümkündü.

Dostumu takip etmekte zorlanıyordum, çünkü her salonda şansının ne kadar olduğunu anlamak için kâh o yöne kâh başka bir yöne gidiyor, ana girişten tüm salonlara girip çıkıyordu. Ve tıpkı bir gurmenin özel bir mönüyü incelemesi gibi sabırla ve inatla uyarı yazılarını okuyordu. Sonunda "La célèbre collection de porcelaine chinoise et japonaise de Mme. la Comtesse Yves de G..."[1] açık artırmasının olduğu yedi numaralı salonda karar kıldı. Kuşkusuz bugün burada çok değerli parçalar satılacaktı, çünkü öyle bir izdiham vardı ki girişte durduğunuzda palto ve şapkalardan ön taraftaki müzayede masasını görmeniz mümkün değildi. Yirmi hatta otuz sıradan oluşan bir insan duvarı uzun, yeşil müzayede masasını görmeyi engelliyor ve girişte durduğumuz yerden ara sıra commissaire-priseur'ün[2] eğlenceli hareketleri görülebiliyordu. Zeminden biraz yukarıda duran kürsüsünün arkasında, elinde beyaz çekiçle bir orkestra şefi gibi müzayedeyi yönetiyordu ve korkunç uzun aralardan son-

1 (Fr.) Kontes Yves de G'nin ünlü Çin ve Japon porselen koleksiyonu. (ç.n.)

2 (Fr.) Müzayedeyi yöneten kişi, münadi. (ç.n.)

ra yine prestissimo[1] başlıyordu. Muhtemelen diğer küçük memurlar gibi Ménilmontant'da ya da şehrin kenar mahallelerinden birinde, ocağı gazla çalışan iki odalı bir evde oturan, en değerli eşyası gramofon ve pencere önündeki birkaç saksı ıtır çiçeği olan bu adamın burada, briyantinli saçları düzgünce taranmış, üzerinde cutaway[2], seçkin katılımcılar önünde her gün üç saat, Paris'in en değerli eşyalarını elindeki çekici kullanarak paraya dönüştürmenin keyfini sürdüğü belli oluyordu. Bir akrobat sevimliliğiyle soldan, sağdan, masadan ve salonun en arkasından gelen çeşitli teklifleri "six cents, six cents-cinq, six-cents-dix"[3] diyerek renkli bir top gibi alıyor, ünlüleri yuvarlayarak, ünsüzleri uzatarak aynı kibarlıkla rakamları tekrar ediyordu. Arada bir, teklif gelmediğinde, rakam artırılmadığında çekici bir gülümsemeyle bir konsomatrisi oynuyor, "Personne à droite? Personne à gauche?"[4] diyerek kalabalığı uyarıyor ya da kaşlarını hafif çatarak ve kararı verecek fildişi çekici sağ eliyle tutup kaldırarak "J'adjuge,"[5] diyerek tehdit ediyor ya da "Voyons, Messieurs, c'est pas du tout cher,"[6] diyerek gülümsüyordu. Arada bir tanıdıklarını selamlıyor, teklif veren bazı katılımcılara cesaret verircesine göz kırpıyordu; her yeni parçayı "le numéro trente-trois"[7] diyerek kuru bir sesle takdim ediyor, ancak fiyat yükseldikçe sesi de yükseliyordu. Üç saat boyunca üç ya da dört yüz in-

1 (İt.) Hızlanmak. *Presto.* (ç.n.)
2 (İng.) Törenlerde ya da resmi davetlerde giyilen siyah, arkası yırtmaçlı, etekleri uzun ve ön köşeleri yuvarlak kesilmiş erkek ceketi. Türkçede jaketatay olarak kullanılmakta. (ç.n.)
3 (Fr.) Altı yüz, altı yüz beş, altı yüz on. (ç.n.)
4 (Fr.) Sağ tarafta kimse yok mu? Sol tarafta kimse yok mu? (ç.n.)
5 (Fr.) Satıyorum. (ç.n.)
6 (Fr.) Haydi beyler, o kadar da pahalı değil! (ç.n.)
7 (Fr.) 33 numara. (ç.n.)

sanın nefesini tutup kâh dudaklarından çıkacak rakama kâh elindeki küçük çekice bakmalarından çok zevk aldığı belli oluyordu. Kendini sadece verilen teklifleri dinleyip tekrar eden bir aracı değil de, kararı veren kişiymiş sanması ona belli bir özgüven sağlıyordu; tıpkı bir tavus kuşu gibi kabarıyor, sözcükleri abartılı telaffuz ediyordu. Öte yandan tüm bu tavırları, tıpkı bu sabah vitrindeki maymunlar gibi dostum için bir nevi dikkat dağıtma işlevini görüyordu.

Fakat uyanık dostum suç ortağının yardımından henüz faydalanmıyordu, çünkü hâlâ sıranın en sonunda çaresizce bekliyorduk ve bu yoğun, sıcak ve inatçı insan kalabalığını yarıp müzayede masasına gitmeye çalışmak bana imkânsız görünüyordu. Ancak bu ilginç meslekte ne kadar acemi olduğumu bir kez daha anladım. Oysa deneyimli bir usta, işinin erbabı olan dostum, çekicin her masaya inişinde –münadi tenor sesiyle yedi bin iki yüz altmış frank diye coşkuyla bağırdığında– o birkaç saniyelik rahatlama anında insan duvarının gevşediğini çok iyi biliyordu. İnsanlar başını eğiyor, alıcılar fiyatları kataloglara not ediyor, arada bir meraklı izleyiciler uzaklaşıyor ve bir an için de olsa kalabalıkta bir rahatlama oluyordu. İşte tam o anda bizimki de bu fırsatı iyi değerlendirdi. Başını öne eğip bir torpido gibi hızla ilerledi, ani bir hamleyle dört beş sıra öne geçti ve bu dikkatsiz adamı kendi başına bırakmayacağına yemin etmiş olan ben bir anda orada tek başıma kalakaldım. Gerçi ben de öne doğru ilerlemeye çalıştım, fakat müzayede tekrar başlamış, insanlar toplanmış ve tekrar duvar örmüştü; bense bataklığa saplanmış bir araba gibi çaresizce dışarda kalakalmıştım. Bu sıcak, yapış yapış sıkışıklık korkunçtu, arkamda, önümde, sağımda, solumda yabancı bedenler, yabancı giysiler vardı ve o kadar yakınımdaydılar ki,

biri öksürse ben öksürmüş gibi içimde hissediyordum. İçerideki hava da çekilmezdi, tozlu, ağır, ekşi bir şeyler kokuyordu, özellikle de paranın söz konusu olduğu her yerde olduğu gibi ter kokuyordu; sıcaktan öyle bunalmıştım ki, ceketimin cebinden mendilimi çıkarmaya çalıştım. Fakat boşuna, kalabalığın arasında sıkışıp kalmıştım. Pes etmedim, yavaş yavaş ve hiç duraklamadan öne doğru ite kaka sokuluyor, bir sıra, bir sıra daha diyordum. Ancak çok geç kalmıştım. Kanarya sarısı pardösü kaybolmuştu. Kalabalığın içinde bir yerdeydi ve kimse onun tehlikeli varlığından haberdar değildi, bir tek ben biliyordum, mistik bir korkuyla tüm sinirleri titreyen ben, bu zavallının başına kötü bir şey geleceğinden endişe duyuyordum. Her an birinin "Au voleur!" diye bağıracağını, bir kargaşanın çıkacağını, bağırış çağırış olacağını ve bir anda onu yaka paça dışarı çıkaracaklarını düşünüyordum – neden bilmiyorum ama sanki bugünkü hamlesinde yakalanacakmış gibi bir his vardı içimde.

Fakat hiçbir şey olmadı, ne bağırış ne de çağırış; tam tersine söylenmeler, konuşmalar, vızıldanmalar birdenbire kesilmişti. Birden tuhaf bir sessizlik olmuştu; bu iki yüz, üç yüz insan anlaşmış gibi nefesini tutmuş, iki kat heyecanla, avizenin altında bir adım geri giden ve alnı parlayan commissaire-priseur'e bakıyordu. Çünkü sıra müzayedenin en nadide parçasına gelmişti; bizzat Çin İmparatoru'nun üç yüz yıl önce bir elçi aracılığıyla Fransa Kralı'na armağan ettiği bu parça devrim sırasındaki birçok şey gibi gizemli bir şekilde Versailles'ı terk eden kocaman bir vazoydu. Livre[1] giymiş dört hizmetli –bembeyaz parlayan yuvarlak gövdesinin üzerinde mavinin dans ettiği– bu eşsiz parçayı büyük bir dikkat ve özen-

1 Livre: Hizmetçilerin, görevlilerin giydiği özel kıyafet. (ç.n.)

le masanın üzerine koydu. Münadi hafifçe öksürdükten sonra açılış fiyatını söyledi: "Yüz otuz bin frank." Bu çok sıfırla kutsanmış rakama saygılı bir sessizlikle cevap verildi. Hiç kimse fiyatı artırmaya, konuşmaya ya da ayağını kıpırdatmaya cesaret edemiyordu; birbirine sıkıca yapışmış insan kalabalığı saygıdan donup kalmıştı adeta. Sonunda masanın en ucunda, solda beyaz saçlı bir bey hızla başını kaldırdı, alçak ve neredeyse mahcup bir sesle "Yüz otuz beş bin," dedi, der demez de commissaire-priseur kararlı bir şekilde tekrar edecekken gelen bir başka teklifi söyledi: "Yüz kırk bin."

İşte şimdi işin heyecanlı yanı başlamıştı: Büyük bir Amerikan müzayede firmasının bir temsilcisi sadece parmağını kaldırıyor ve bunu yapınca da numaratörlerde rakamın otomatik artması gibi fiyat da her defasında beş bin artıyordu; buna masanın diğer ucundaki büyük bir koleksiyoncunun (adı sık sık salonda fısıldanıyordu) özel sekreteri iyi bir teklifle karşılık verdi; müzayede artık karşılıklı oturan, inatla göz göze gelmemeye çalışan bu ikisi arasında bir düelloya dönüşmüştü: Her ikisi de sadece commissaire-priseur'ü muhatap alıyor, o da ikisine memnuniyetle karşılık veriyordu. Sonunda teklif iki yüz altmış bine çıkınca Amerikalı ilk kez parmağını kaldırmadı; söylenen rakam donmuş bir ses gibi havada asılı kaldı. Heyecan doruktaydı, commissaire-priseur rakamı dört kez tekrarladı: "İki yüz altmış bin... İki yüz altmış bin..." Avının peşindeki bir şahin gibi rakamı salonun içine atmıştı. Sonra bekledi, gergin bir bakışla ve biraz da hayal kırıklığı içinde bir sağa, bir sola baktı (ah, oyuna devam etmeyi ne kadar çok isterdi!): "Yok mu başka artıran?" diye sordu. Sessizlik, yine sessizlik. "Başka artıran yok mu?" Sesinde bir umutsuzluk vardı sanki. Sessizlik, notasız bir çalgı teli gibi titriyordu. Çekiç yavaş yavaş

kalktı. Üç yüz insan nefesini tutmuştu... "İki yüz altmış bin franga satıyorum... satıyorum... sat... tım..."

Çıt çıkmayan salonda sessizlik tek bir kütle gibiydi, hiç kimse nefes almıyordu. Commissaire-priseur dini bir töreni yönetiyormuş gibi fildişinden çekicini suskun kalabalığın üzerine doğru kaldırdı. Bir kez daha tehdit etti: "J'adjuge." Fakat nafile. Kimse cevap vermedi. Ve sonra yine: "Sattım," dedi. Çekiç kuru ve sert bir şekilde masaya indi. Bitmişti. İki yüz altmış bin franga satılmıştı. İnsan duvarı sallanmaya başladı, çekicin bu küçük kuru sesiyle insanların yüzleri yeniden canlandı. Herkes yeniden hareket etmeye, nefes almaya, bağırmaya, iç çekmeye ve öksürmeye başlamıştı. Birbiri içine geçmiş kalabalık tek bir vücut gibi tek bir çekiç vuruşuyla dalga dalga gevşemişti.

Bu vuruştan ben de payıma düşeni almıştım ve üstelik yabancı birinin dirseğiyle göğsüme gelmişti bu vuruş. Aynı anda birisi "Pardon Monsieur" diye mırıldandı. Birden yerimden sıçradım. Bu ses! Ne hoş bir mucizeydi, oydu, çoktandır aranan kişiydi –ne kadar güzel bir tesadüftü bu– gevşeme dalgaları onu bana getirmişti. Tanrı'ya şükür şimdi yanımdaydı, çok yakınımdaydı, nihayet onu izleyebilir ve koruyabilirdim; elbette açıkça yüzüne bakmıyordum, sadece şöyle yandan, yavaşça fark ettirmeden göz ucuyla bakıyordum, yüzüne de değil, ellerine, zanaatının aletlerine bakıyordum, fakat elleri garip bir şekilde kaybolmuştu: Sonradan fark ettim ki pardösünün kollarını iyice bedenine yapıştırmış ve üşüyen biri gibi ellerini yukarıya çekmişti, bu nedenle elleri görünmüyordu. Şimdi kendine bir kurban seçse ve ona dokunmak istese, kurban bunu, yumuşak ve tehlikeli olmayan bir kumaşın tesadüfen değmesi olarak algılayacaktı, oysa hamle yapmaya hazır elleri, bir kedinin kadife patisi içinde gizlenmiş pençeleri gibi pardösünün uzun kolları

içinde pusuya yatmıştı. Harika, dedim kendi kendime. Fakat kimi gözüne kestirmişti? Dikkatle sağına baktım, zayıf, ceketinin düğmeleri ilikli bir bey duruyordu; onun önündeyse omuzları geniş ve sırtı geçit vermez bir adam vardı; bu iki adamdan hangisine yanaşacağını önce kestiremedim. Fakat birdenbire dizimde hafifçe bir baskı hissedince sırtımdan aşağıya buz yuvarlanmış gibi oldu; ne yani, tüm bu hazırlıklar benim için miydi? Seni gidi aptal, bu koskoca salonda senin kim olduğunu tek bilen kişi olan beni mi soyacaksın? Bütün bunlardan alacağım en son ve en şaşırtıcı ders bu mu olacaktı? Gerçekten de yanılmamıştım, beni seçmişti, zavallı talihsiz adam bula bula beni bulmuştu, fikir arkadaşını seçmişti, zanaatının tüm inceliklerini tek tanıyan beni seçmişti.

Evet, hiç şüphem kalmamıştı, kurban bendim, daha fazla kendimi kandırmama gerek yoktu, çünkü yanımdaki dirseğin sessizce yan tarafıma bastırdığını hissediyordum; pardösünün uzun kolları içinde gizlenmiş elin, bu itiş kakış arasındaki ilk hareketlenmede uzanıp hızla ceketimle yeleğimi yoklayacağından emindim. Gerçi küçük bir karşı hamleyle kendimi tamamen emniyete alabilirdim; yana çekilmem ya da ceketimin düğmelerini iliklemem yeterli olabilirdi, fakat ne garip, bunu yapacak gücüm kalmamıştı, çünkü heyecan ve beklenti nedeniyle tüm bedenim adeta hipnotize olmuştu. Her kasım, her sinirim donmuş gibi kaskatı kesilmişti; aptalca bir merakla cüzdanımda kaç para olduğunu düşünürken (bedenimizin herhangi bir yeri, dişimiz, ayak parmağımız ya da sinirimiz, onu düşündüğümüz, oraya yoğunlaştığımız anda hassaslaşır, en ufak bir kıpırtıyı dahi hissederiz) cüzdanımın sıcak ve sakin baskısını göğsümde hissettim. Demek hâlâ oradaydı ve birazdan yapacağı hamlesinin üstesinden gelebilirdim. Fakat ne garip, bunu isteyip istemediğimden emin

değildim. Duygularım karmakarışıktı, ikiye bölünmüş gibiydim. Çünkü bir yandan bu zavallı budalanın kendi iyiliği için beni bırakmasını istiyordum, bir yandan da dişçi koltuğunda aeratörün çürük dişe yaklaştığında hissedilen o korkunç heyecanla sanatını icra etmesini, o nihai dokunuşunu bekliyordum. O ise merakımı cezalandırmak istercesine hiç acele etmiyordu. Arada bir durakl ıyor, fakat dibimden ayrılmıyordu. Son derece büyük bir dikkatle santim santim ilerliyordu; tüm bedenim onun yapacağı hamleye yoğunlaşmış olmasına rağmen aynı anda adeta bambaşka bir duyuyla müzayede masasından yükselen fiyat tekliflerini de çok net duyabiliyordum: "Üç bin yedi yüz elli... Yok mu artıran? Üç bin yedi yüz altmış... Yedi yüz yetmiş... Yedi yüz seksen... Yok mu artıran? Yok mu başka artıran?" Sonra çekiç masaya indi. Başarıyla sonuçlanan satıştan sonra kalabalık yine gevşedi ve aynı anda gevşeme dalgasının bana doğru yaklaştığını hissettim. Tam bir hamle sayılmazdı, daha ziyade bir yılanın kıvrılarak kayması, süzülüp geçen bir bedenin yarattığı esinti gibiydi; tüm merakım, duyularım o tehlikeli bölgeye, cüzdanımın olduğu yere odaklanmış olmasaydı, kesinlikle hissedemeyeceğim kadar hızlı ve yumuşaktı; tesadüfen esen bir rüzgâr gibi paltomu kırıştırmıştı sadece, yanımdan geçip giden bir kuşun dokunuşu kadar hafifti ve...

Ve birden hiç beklemediğim bir şey oldu. Elim aşağıdan hızla çıkıp ceketimin altındaki eli tuttu. Böyle zalimce bir savunmayı hiç planlamamıştım. Bu, kaslarımın beni de şaşırtan bir refleksiydi. Fiziksel bir savunma içgüdüsüyle elim istemdışı harekete geçmişti. Ve şimdi de –çok korkunç– şaşırsam da korksam da elim yabancı, soğuk bir eli bileğinden tutuyordu: Hayır, böyle bir şeyi asla istememiştim.

O anı tarif etmem imkânsız, yabancı bir insanın canlı etini zorla tuttuğum için korkudan adeta taş kesilmiştim. Adam da benim gibi korkudan felç olmuştu sanki. Benim onun elini bırakacak gücüm ve halim olmadığı gibi, onun da elini çekecek cesareti ve hali yoktu. "Dört yüz elli... Dört yüz altmış... Dört yüz yetmiş..." diye bağırıyordu coşkuyla commissaire-priseur – ben ise soğuk terler döken hırsızın elini tutuyordum hâlâ. "Dört yüz seksen... Dört yüz doksan..." – aramızda olan biteni hâlâ hiç kimse fark etmemişti, hiç kimse burada iki insan arasında geçen inanılmaz gerilimi anlamamıştı. Sadece ikimizin arasındaydı bu, sadece ikimizin son derece gerilmiş sinirleri arasındaydı bu isimsiz savaş. "Beş yüz... Beş yüz on... Beş yüz yirmi..." rakamlar gittikçe artıyordu, "beş yüz otuz... Beş yüz kırk... Beş yüz elli..." Nihayet –bütün bunlar on saniye bile sürmemişti– tekrar nefes almaya başlamıştım. Yabancı eli bıraktım. O da elini hemen çekti ve sarı pardösünün kolları içinde kayboldu.

"Beş yüz altmış... beş yüz yetmiş... beş yüz seksen... altı yüz... altı yüz on..." diye devam ediyordu yukarıda; esrarengiz eylemin ortakları olan biz ise hâlâ yan yana duruyorduk, ikimiz de yaşadığımız aynı olayın etkisiyle felç olmuş gibiydik. Hâlâ onun bedeninin sıcaklığını kendi bedenimde hissediyordum ve heyecanımı üzerimden attığım şu an, taş kesilmiş dizlerim titremeye başladığında bu titremenin ona da geçtiğini hissettim. "Altı yüz yirmi... otuz... kırk... elli... altmış... yetmiş..." rakamlar hızla yükseliyordu ve biz ikimiz korkunun, dehşetin buz gibi halkasına zincirlenmiş gibiydik. Sonunda en azından başımı çevirip ona bakacak gücü bulabildim kendimde. Aynı anda o da başını kaldırıp bana baktı. Göz göze geldik. Acıyın! Acıyın! Beni polise vermeyin! diye yalvarıyordu küçük sulu gözleri; sıkışmış ruhunun tüm kor-

kusu, tüm canlıların en eski, en ezeli korkusu, yuvarlak gözbebeklerinden dışarıya fışkırıyordu ve zayıf sakalları kapıldığı dehşetin kasırgasıyla tir tir titriyordu. Tek algılayabildiğim korkudan fal taşı gibi açılmış gözleriydi; yüzün geri kalan kısmı inanılmaz bir korkuyla kaplıydı, böyle bir yüz ifadesini daha önce hiç görmemiştim. Birinin böyle köle gibi, köpek gibi yalvarırcasına bana bakmasından son derece utanmıştım, sanki ölmesine ya da hayatta kalmasına karar verebilecek gücüm varmış gibi bakıyordu bana. Ve onun bu korkusu beni aşağılıyordu, mahcup bir şekilde bakışlarımı üzerinden çektim.

Fakat o da anlamıştı, onu asla ele vermeyeceğimi anlamıştı ve bu ona yeniden güç verdi. Bir hamleyle bedenini bedenimden uzaklaştırmak istediğini hissettim. Önce dizime yaslanan dizini çekti, sonra kolumun üzerindeki sıcaklığın kaybolduğunu fark ettim ve birden –sanki bana ait bir şeyler benden uzaklaşıyordu– yanımdaki yer boşaldı. Talihsiz dostum bir dalgıç gibi bir anda kayboldu. Yanım boşaldığı için yine nefes almaya başladığımı hissettim. Fakat hemen ardından korkuyla sarsıldım: Zavallı adam, şimdi ne yapacaktı? Paraya ihtiyacı vardı, ben ise bana yaşattığı bu heyecan dolu saatler için ona minnet borçluydum ve varlığından haberi olmayan suç ortağı ben ona yardım etmeliydim! Aceleyle arkasından koştum. Fakat kötü talih! Zavallı adam benim iyi niyetimi yanlış anlamış, koridorun sonunda beni gördüğünde korkmuştu. Sakinleşmesi için işaret edemeden, kanarya sarısı pardösü hızla merdivenlerden inip caddedeki ulaşılmaz insan selinin sonsuzluğunda kayboldu. Benim öğrenme sürecim de başladığı gibi beklenmedik bir şekilde sona ermiş oldu.

PRATER'DE İLKBAHAR

M.B. için

Fırtına gibi girdi içeriye.

"Elbisem geldi mi?"

"Hayır, efendim," dedi hizmetçi kız, "bugün geleceğini de pek sanmıyorum."

"Elbette gelmez, çok iyi bilirim ben o tembeli," diye bağırdı, sesinde gizlemeye çalıştığı bir hıçkırma, bir titreme vardı. "Saat on iki oldu, bir buçukta Prater'deki[1] derbiye[2] gitmem gerekiyor. Ve bu aptal yüzünden gidemeyeceğim. Üstelik de bu güzel havada."

Öfkeden deliye dönmüş bir halde narin bedenini, son derece zevksiz döşenmiş odanın bir köşesinde duran, örtüler ve saçaklarla süslü İran divanının üzerine bıraktı. Tanınmış bir bayan, ünlü bir güzel olarak at yarışlarına

---

1 Viyana'nın ikinci bölgesi Leopoldstadt'ta eğlence ve dinlenme alanıdır. Prater adının Latince Pratum (Çayırlık) sözcüğünden geldiği sanılmaktadır. Leopoldstadt'ın bir kısmını oluşturan Prater'in bir bölümü dinlenme, eğlenme alanı, büyük bir bölümü ise koruma altında bir ormandır. İlk defa 1162 yılında Prater ismi ile anılmaya başlanan bu alanı İmparator I. Friedrich, Conrad de Prato adında bir soyluya armağan etmiştir. Bugün Prater denince ilk akla gelen Wurstelprater'deki lunaparktır. Buradaki dönme dolap 1896 yılında İmparator I. Franz Joseph'in tahta çıkışının 50. yılı dolayısıyla İngiliz mimar Walter B. Basset'a yaptırılmıştır. (ç.n.)

2 Yılda bir kez yapılan, üç yaşına gelmiş atların katıldığı yarış. (ç.n.)

katılamayacağı için tüm bedeni sinirden tir tir titriyordu. Ilık gözyaşları yüzüklerle dolu ince parmakları arasından akıyordu.

Böyle birkaç dakika olduğu yerde kaldı, sonra biraz doğrulup eliyle üzerinde çikolatalı şekerlemelerin olduğu küçük, İngiliz sehpasına uzandı. Birkaç tanesini birbiri ardına ağzına attı ve yavaş yavaş yedi. Dün geceki eğlencenin sonucunda gelen yorgunluk, odanın serin loşluğu ve büyük üzüntüsü birbirine karıştı, içi geçti ve gözleri kapandı.

Yaklaşık bir saat kadar sürdü bu hafif, düşsüz, yarı uyanık uykusu. O neşeli, cıvıl cıvıl yüzünün en çekici yanı olan gözleri şu an kapalı olsa da çok güzel görünüyordu. Uykunun, kaybettiği sevincinin acısından arındırdığı yüz hatları öyle narin, öyle düzgündü ki ona feminen bir görünüm veren ince kaşları olmasaydı, insan onun uyuyan bir çocuk olduğunu sanabilirdi.

Saat bire doğru uyandı, uykuya daldığına şaşırmıştı biraz, yavaş yavaş her şeyi hatırladı. Sert ve sinirli bir şekilde art arda zile basınca hizmetçi kız koşarak geldi.

"Elbisem geldi mi?"

"Hayır, efendim!"

"Sefil kadın! İhtiyacım olduğunu biliyor. Çok geç artık, bu saatten sonra hiçbir yere gidemem."

Sinirle ayağa kalktı, birkaç kez küçük odada dolandı, sonra arabası gelmiş mi, diye pencereden başını uzattı.

Elbette araba aşağıdaydı. O kahrolası terzi kadın da gelseydi her şey yolunda gidecekti. Oysa şimdi evde kalmak zorundaydı. Zaman geçtikçe yeryüzünün en mutsuz kadını olduğuna inandırdı kendisini.

Fakat böyle üzgün olmaktan neredeyse zevk alıyordu, kendi kendine eziyet etmekte bir çekicilik buluyordu adeta. Bu ruh haliyle hizmetçi kıza arabayı göndermesini

emretti. Şoför bu emre pek sevindi, çünkü at yarışlarının olduğu bugün çok iyi iş yapabilirdi.

Şık arabanın hızla uzaklaştığını görür görmez, verdiği emirden pişman oldu, utanmasaydı pencereye çıkıp geri çağıracaktı, fakat ne de olsa Viyana'nın en nezih semti Graben'da oturuyordu.

Evet, şimdi her şey bitmişti. Kışla dışına çıkması yasaklanan bir asker gibi oda hapsindeydi sanki.

Keyifsizce odada dolanıp durdu. Değerli değersiz eşyaların özensiz ve uyumsuz bir şekilde doldurulduğu bu daracık odada kendini hiç iyi hissetmiyordu. Ayrıca birbirine karışmış yirmi farklı parfümle eşyalara sinmiş sigara kokusu katlanılmazdı. Tüm bunları ilk defa iğrenç buluyordu. Ve sürekli Prater'i, kendi Prater'ini ve at yarışlarının yapılacağı Freudenau'yu düşündüğünden Prevost'un[1] sarı kapaklı romanları da bugün ilgisini çekmiyordu.

Ve evet, tüm bunlar şık bir tuvaleti olmadığı içindi.

Ağlanacak bir durumdu. Kafasından geçen hiçbir düşünceye aldırmadan koltuğa gömülüp uyumak, öğleden sonrasını uyuyarak geçirmek istiyordu. Fakat olmadı. Gözkapakları ışığı özlüyormuş gibi sürekli kalkıyordu.

Sonra pencereye gitti ve Graben'ın güneşte parlayan kaldırımına ve üzerinde aceleyle yürüyen insanlara baktı. Gökyüzü o kadar mavi, hava o kadar sıcaktı ki, dışarıya çıkma isteği gitgide arttı, içinde özlemin sesi yükseldi. Ve birden Prater'e yalnız gitmeye karar verdi; çünkü bunu kaçırmak istemiyordu, konvoya katılmasa da en azından geçit törenini izleyebilirdi. Bunun için şık bir tuvalete ihtiyacı yoktu, sade bir elbise giyse daha iyi olacaktı, böylece hiç kimse onu tanıyamazdı.

---

1 Abbe Prevost: (1697-1763) Fransız yazar. Ülkesinde romantik düzyazı türünün gelişmesine katkıda bulunmuştur. (ç.n.)

Planı hemen gerçekleştirmeye koyuldu.

Bir elbise seçmek için dolabını açtı. Açar açmaz da parlak renkli, göz alıcı, ışıltılı, rengârenk elbiseleriyle karşılaştı, ipek kumaşların hışırtısını ellerinde hissetti, hangisini seçeceğini bilemedi, çünkü neredeyse tüm gardırobu dikkatleri üzerine çekmeye yarayan tuvaletlerle doluydu, fakat bugün istediği şey, dikkatleri üzerine çekmek değildi. Uzun süre arandıktan sonra nihayet çocuksu, neşeli bir gülümseme belirdi yüzünde. Dolabın en arkasında basit, neredeyse yoksulların giydiği türden bir elbise buldu, fakat gülümsemesinin nedeni bulduğu elbiseden çok, elbisenin hatırlattığı anısıydı. Üzerinde bu elbise, sevgilisiyle baba evinden kaçtığı günü ve onunla geçirdiği mutlu anılarını hatırladı; sonrasında bu elbisenin yerini şık tuvaletler almış, kendisi de önce bir kontun sonra bir başkasının ve daha birçok kişinin sevgilisi olmuştu...

Bu elbisenin neden hâlâ dolabında olduğunu bilmiyordu. Fakat onu bulduğuna sevinmişti. Elbiseyi giyip ağır Venedik tarzı aynanın karşısına geçtiğinde gülmekten kendini alamadı, öyle namuslu, halktan biri, çocuksu ve Gretchen[1] gibi görünüyordu ki...

Dolabı biraz karıştırınca, elbiseyi tamamlayan şapkayı da buldu, aynaya bir kez daha baktı, temiz kıyafetlerini giymiş, halktan bir genç kız onu selamlıyordu, neşeyle kapıyı çekip çıktı.

Dudaklarında bir gülümsemeyle caddeye çıktı.

Önceleri karşılaştığı insanların, kıyafetine rağmen kendisini tanıyacağını sandı.

---

1 Johann Wolfgang von Goethe'nin *Faust* adlı eserinin birinci bölümündeki kadın kahramanın ismi. Eserde Gretchen şeytanın baştan çıkardığı bir genç kızdır. Almancada Gretchen denince akla saf, temiz genç kız gelir. (ç.n.)

Fakat öğle sıcağında hızla yanından geçip giden tek tük insanın ona bakacak zamanı yoktu, o da yavaş yavaş kılığına büründüğü kişiliği benimsedi ve kafasında bin bir düşüncelerle Rotentum Caddesi'nden aşağıya doğru yürümeye başladı.

Buradaki her şey güneş ışığında yıkanmış gibi pırıl pırıldı. Pazar gününün keyfi ve neşesi sadece özenle giyinmiş mutlu insanların değil, hayvanların, hatta nesnelerin üzerine bile yansımıştı; her şey ışıl ışıl parlıyor, coşkuyla onu selamlıyordu. O da bugüne kadar hiç bilmediği bu renkli kalabalığa ve hareketliliğe baktı, "Saf bir köylü kızı gibiyim," dedi kendi kendine, kendinden geçmişçesine etrafı izlerken bir arabanın altında kalmaktan son anda kurtuldu.

Biraz daha dikkatli gitmeye çalıştı, fakat Prater'e geldiğinde içinde bir âşığının olduğu şık bir arabanın çok yakınından, âşığının kulak memesinden tutacak kadar –ki bunu yapmayı çok isterdi– yakınından geçtiğini görünce içindeki coşku ve neşe yeniden kabardı. Arabanın içindeki âşığı ise onu fark etmemişti bile, çünkü kibar bir şekilde iyice arkasına yaslanmıştı. Öyle yüksek sesle güldü ki adam dönüp baktı; hızla mendiliyle yüzünü kapatmasaydı belki de onu tanıyacaktı.

Neşeyle yürümeye devam etti ve çok geçmeden her pazar olduğu gibi Viyana'nın ulusal-kutsal mabedi sayılan, zengin ormanlarla kaplı, patikasız Prater vadisinin yeşil çayırlarında beyaz ahşap kirişleri andıran iki tarafı ağaçlarla kaplı uzun Prater Caddesi'nde yürüyen insan seline katıldı. Coşkusu kalabalığın neşeli havasına karıştı, çünkü pazar gününün sevinci ve doğa tutkusu, haftanın tozlu ve yorucu altı gününü herkese unutturuyordu.

Bu kalabalığın içinde, denizdeki tek bir dalga gibi plansız, amaçsız ancak köpürerek ve gücünün bilincinde coşarak ilerliyordu.

Neredeyse terzinin elbisesini getirmeyişine sevinecekti, çünkü kendisini burada hiç olmadığı kadar mutlu ve özgür hissediyordu, tıpkı Prater'le ilk kez tanıştığı çocukluğunda olduğu gibi.

O anda tüm o anılar ve resimler gözünün önünde yeniden birer birer canlandı, neşesi altın rengindeki bir ışık gibi sardı tüm anılarını; ilk aşkını düşündü yine, fakat kırık bir kalple, hatırlamak istemediği bir şey olarak değil, aksine bir kez daha yaşamayı arzu ettiği bir yazgı gibi, karşılığında para almadığı, bedenini satmadığı bir aşka dokunur gibi...

Derin hayallere dalmış bir halde yoluna devam etti, kalabalığın konuşmaları kulağına dalgaların uğultusu gibi geliyor, tek kelimesini anlamıyordu. Hiçbir şey yapmadan odasındaki dar İran divanında oturup sessizliğe ve boğucu havaya sigarasının dumanını halka halka üflerken bile şimdi olduğu kadar kendisiyle ve düşünceleriyle baş başa kalmamıştı hiç...

Birden başını kaldırıp baktı.

Önce bunu neden yaptığını bilemedi. Sadece birdenbire düşüncelerinin üzerine kaldıramadığı bir peçe inmiş gibi hissetti. Başını kaldırıp baktığında bir çift gözün üzerinde olduğunu fark etti. Oraya bakmadığı halde kadınsı içgüdüsüyle onu hayallerinden uyandıran bakışları doğru yorumlamıştı.

Bu bakışlar, gür sakalına rağmen çocuksu ifadesi kaybolmamış, sempatik yüzlü genç bir delikanlının koyu renkli gözlerinden geliyordu. Kıyafetinden üniversite öğrencisi olduğu anlaşılıyordu, yakasındaki ulusal parti rozeti de bunu gösteriyordu. Yumuşak ve düzgün hatlı yüzünü gölgeleyen hafif yana yatmış geniş kenarlı şapkası bu sıradan başa bir şairin mükemmel havasını vermişti.

Kadının yaptığı ilk hareket, kaşlarını aşağılarcasına çatmak, mağrur bakışlarını başka bir yöne çevirmek

oldu. Bu sıradan adam ondan ne istiyor olabilirdi? O bir kenar mahalle kızı değildi, o bir...

Birden duraksadı ve gözlerinde yine o hınzır gülümseme belirdi. Bir an için kendini sosyetenin tanıdığı o ünlü kadın olarak hissetmiş, taşralı bir genç kızın kıyafetine büründüğünü unutmuştu, sonra üzerindeki giysilerin inandırıcı etkisine çocukça sevindi.

Kadının gülümsemesini "davet" olarak algılayan delikanlı ise gözlerini ondan ayırmadan yanına geldi. Yüzüne erkekçe, zafer kazanmış birinin ifadesini kondurmaya çalışıyor ancak tereddüt etmesi ve kararsızlığı bunu boşa çıkarıyordu. Ve kadının hoşuna gidense tam da buydu, çünkü erkeklerin çekingen ve ürkekliği hiç alışık olmadığı bir şeydi. Bu genç adamın yüzündeki kaybolmamış çocuksu ifade, bilmediği, yeni, doğal ve eşsiz bir heyecan sunuyordu ona. Genç adamın defalarca ona bir şeyler söylemek için dudaklarını hareket ettirip sonrasında ürkek ve utangaç bir korkuyla geri çekilişini izlemek kadın için esprilerle dolu bir komedi gibiydi. Bu nedenle gencin yüzüne karşı gülmemek için dudaklarını ısırmak zorunda kaldı.

Bu gencin olumlu yanlarından biri de kör olmamasıydı. Bu sayede kadının biçimli dudaklarında cesaretini artıran o davetkâr titremeleri gördü.

Ve bir anda, son derece kibar bir tavırla, size eşlik edebilir miyim, diye sordu. Neden bu teklifi yaptığına dair herhangi bir gerekçe sunmadı, çünkü kendini zorlamasına rağmen aklına mantıklı bir şey gelmemişti.

Kadın ise gencin böyle bir şeyi teklif edeceğinden emin olduğu halde yine de şaşırmıştı. Kabul etse miydi? Neden olmasındı? Olayın nasıl sonlanacağını şimdiden düşünmesine gerek yoktu. Kıyafetine büründüğü rolü oynamalıydı; o da sıradan bir genç kız gibi sevgilisiyle

Prater'de gezebilirdi. Hatta belki pek eğlenceli bile olabilirdi.

Gencin teklifini kabul etmeye karar verdi ve ona "Teşekkür ederim, zamanınızı almak istemem," dedi, cevabı teklifi kabul ettiğini gösteriyordu.

Delikanlı kadının ne demek istediğini hemen anladı ve iyice yanaştı.

Çok geçmeden sohbet etmeye başlamışlardı bile. Delikanlı neşeli biriydi. Liseyi bitireli çok olmamıştı. O yılların coşkusunu yaşam biçimi haline getirmişti. Çok bir şey yaşamamış, çok tecrübe edinmemişti, bir oğlan çocuğu iken pek çok kez sevmişti de, birçok gencin hayalini kurduğu, özlemini çektiği "Macerayı" henüz yaşamamıştı, çünkü böylesi maceralar için gerekli olan atılganlık onda yoktu; onun aşkları platonik olmaktan öteye gitmemiş, uzaktan hayranlıkla sınırlı kalmış, şiirlerde, düşlerde kaybolup gitmişti.

Kadın ise birdenbire bu kadar çok gevezelik etmesine, şimdiye kadar hiç aklına gelmeyen konulara ilgi duymasına – bir anda nerdeyse beş yıldır hiç konuşmadığı, aklından bile geçirmediği Viyana şivesiyle konuşmasına kendi de şaşırmıştı. Sanki beş yıldır sürdürdüğü o harika sosyete hayatı bir anda iz bırakmadan kaybolup gitmişti ve o yine bir zamanlar olduğu gibi Prater'in büyüsüne âşık, narin, yaşama susamış kenar mahalle kızıydı.

Hiç farkında olmadan anayoldan ve uğuldayan insan kalabalığından ayrılıp ilkbaharın canlandırdığı Prater çayırlarına gelmişlerdi.

Yemyeşil Prater'de asırlık kestane ağaçları heybetli dallarıyla dev gibi yükseliyordu. Çiçeklerle ağırlaşan dallar birbirlerine değdiklerinde âşıkların fısıltılarına benzer sesler çıkıyor, ağaçların tozları, rengârenk çiçeklerin kendine has desenini işlediği yeşil çimenlerin üzerine kar

gibi dökülüyordu. Topraktan tatlı, hoş, keskin bir koku yükseliyordu; yumuşak dalgalar halinde kayıp giderken herkesi, her şeyi öyle sert, öyle sımsıkı sarıp sarmalıyordu ki insan tam olarak şudur diyemiyor, ama belli belirsiz tatlı, hoş, uyuşturucu bir duyguyla kendinden geçiyordu. Gökyüzü ağaçların üzerinde safir gibi masmavi, pırıl pırıl parlıyordu. Güneş ise altın ışıklarını, muhteşem, ölümsüz, eşsiz eserinin –Prater ilkbaharının– üzerine yayıyordu.

Prater ilkbaharı!

Bu sözcük gerçekten de tüm havaya işlemişti, herkes çevresindeki derin sihri hissediyordu ve insanlar da tıpkı çiçekler gibi tomurcuk açmıştı. Âşıklar geniş, sonsuz vadide kol kola girmiş, mutlu mesut geziyorlardı; bu mutluluğa henüz yabancı olan çocuklar ise içlerinden gelen sese kulak vermiş sıçrıyor, dans ediyor ve coşuyordu, mutlulukları ve neşe dolu çığlıkları rüzgârda, ormanın derinliklerinde çınlıyordu.

Prater ilkbaharı işten güçten kurtulmuş bu mutlu insanları ilahi bir taçla taçlandırmıştı sanki.

Bu iki insan etraflarındaki bu büyünün bir ağ gibi yavaş yavaş gönüllerini sardığını fark etmemişlerdi, fakat zaman geçtikçe neşeli konuşmaları içten bir samimiyete dönüşmüştü, davetsiz fakat hoş karşılanan bir misafir gibi tıpkı. Arkadaş olmuşlardı, erkek, son derece kendinden emin, kibirli tavırlarıyla kılık değiştirmiş bir prenses gibi görünen bu çekici, hayat dolu ve neşeli genç kadından büyülenmişti, kadın da bu canlı, neşeli delikanlının gönlünü kazanmaktan hoşlanmıştı. Ve onunla eğlenmek için başladığı oyun aslında kendisi için ciddileşmişti, geçmişine ait bir elbiseyi giyerek sadece dış görünüşüyle değil, duygusal olarak da geçmişin ruhunu hissetmeye başlamıştı, o günlerde olduğu gibi arzuyla doluydu, ilk aşkın verdiği mutluluğa, saadete özlem duyuyordu.

Kadın sanki tüm bunları, bu şakayla karışık hayranlığı, gizli arzuyu, bu sade, yalın, sessiz mutluluğu hayatında ilk kez yaşıyordu.

Delikanlı sessizce kadına sarıldı, kadın karşı koymadı. Erkeğin sıcak nefesini saçlarında hissetti, anlattığı binlerce şeyi dinledi, gençliğini, yaşadıklarını, adının Hans olduğunu, üniversitede okuduğunu ve kendisinden çok hoşlandığını öğrendi. Erkek yarı şaka, yarı ciddi kadına ilanıaşk etti, kadın sevinç ve mutluluktan titredi. Yüzlerce kez, belki daha da güzel ifadelerle buna benzer sözler duymuştu, fakat şimdiye kadar hiç kimsenin söylediği ilanıaşk sözleri bugün kulağına fısıldanan sözler kadar tesir etmemiş, yanaklarını kızartmamıştı. Gerçekleşmesi özlenen tatlı bir düş gibi çınladı bu ürkek sözler ve tüm bedeni sarsıldı mutluluktan. Erkeğin kolunun baskısını kolunda gitgide daha güçlü bir şekilde hissetti, hissettikçe de daha vahşi, daha kendinden geçercesine mest oldu.

İnsanların pek olmadığı, araba gürültüsünün uzaktan bir mırıltı gibi duyulduğu bir yere, Prater'in içlerine gelmişlerdi, neredeyse yalnızdılar. Sadece arada bir yeşillikler arasından beyaz kelebekler gibi bir çıkıp sonra yine kaybolan yazlık giysiler görünüyordu; insan sesleri pek duyulmuyordu artık, tüm sesler güneşten yorulmuş, derin bir uykuya dalmış gibiydi...

Sadece, kadının kulağına sürekli ve her biri diğerinden daha içten, daha sevgi dolu, şaşırtıcı binlerce şey fısıldayan adamın sesi yorulmamıştı. Kadın tüm bunları kendinden geçmiş, uykuya dalmak üzereyken sözlerini anlamadığı, yalnızca ritmini, melodisini duyduğu, uzaklardan gelen yabancı bir müziği dinler gibi dinliyordu.

Ve erkek elleriyle başını kendine doğru çekerek sayısız aşk dolu sözcükleri kulağına fısıldadığında ve onu öpücüklere boğduğunda da karşı koymadı.

Bu öpücükle kadın bütün geçmişini unuttu, sanki bu hayatındaki ilk aşk öpücüğüydü. Bu gençle oynamak istediği oyun birden hayatla, duygularla dolmuştu. Ona tüm geçmişini unutturan bir sevgi filizlenmişti içinde, sanatının zirvesindeki bir oyuncunun sahnede bir kralı ya da kahramanı oynayıp gerçek mesleğini unutması, kendini kral ya da kahraman hissetmesi gibi tıpkı.

Sanki bir mucize sayesinde ilk aşkını yeniden yaşıyordu...

Birkaç saati böyle kendilerini aşkın sarhoşluğuna bırakarak, sarmaş dolaş, plansız, amaçsız gezinerek geçirdiler. Gökyüzü koyu bir kızıl bir yangına dönüşmüştü. Ağaç tepelerinden uzanan simsiyah eller birbiri içine geçmişti, her şey akşamın karanlığında belirsizleşiyor, kayboluyordu, akşam rüzgârı yapraklar üzerinde hışırdıyordu.

Hans ve Lise –aslında herkes ona Lizzie derdi fakat çocukken onu çağırdıkları isim birden pek sevimli ve samimi gelivermişti ona, bu nedenle gence isminin bu olduğunu söylemişti– geri dönmüşler ve şimdi de her türlü sesin geldiği Volksprater ve Wurstlprater'e doğru yürüyorlardı.

Rengârenk bir insan seli ışıl ışıl parlayan pavyonların önünden akıyordu, sevgilileriyle askerler, gençler ve gördüklerine bakmaya doyamayan çocuklar... Tüm bunların arasından yükselen korkunç bir kaosun sesleri. Birbirinin sesini bastırmaya çalışan askeri bando ve başka müzisyenler vardı, laternalar, bağıra çağıra mallarını satmaya çalışan çığırtkanlar, atış pavyonlarından yükselen silah sesleri ve her tonda çocuk sesleri... Sanki kentin tümü en önemli temsilcileriyle buraya gelmişti ve yeme içme pavyonları da arzularını yerine getirmeye çalışıyordu.

Lise için bu Prater yeni keşfettiği, daha doğrusu çocukluğunu yeniden yaşadığı bir yerdi. Soyluların, sosyetik arabaların gururla geçip gittiği iki yanı ağaçlıklı anayoldan daha fazlasını biliyordu artık, buradaki her şeyi, oyuncakçı dükkânına götürülen ve gördüğü her oyuncağa arzuyla dokunmak isteyen heyecanlı bir çocuk gibi büyüleyici buluyordu. Yine coşmuş, neşelenmişti ve biraz önceki o hülyalı, duygulu hali kaybolmuştu. İki genç bu büyük insan deryasında iki taşkın çocuk gibi gülüyor eğleniyordu.

Hemen her pavyonun önünde durdular, pavyon sahiplerinin birbirine benzer tonda, pazarcılar gibi gelip geçene "Dünyanın en uzun boylu kadını," "Kıtanın en kısa boylu adamı" ya da yılan insanlar, falcılar, canavarlar, deniz harikaları burada, diyerek bağırmalarıyla eğlendiler. Sonra dönme dolaba bindiler, fal baktırdılar, lunaparktaki her eğlenceye katıldılar, o kadar neşeli, o kadar keyiflilerdi ki gelip geçen herkes onlara bakıyordu.

Bir süre sonra Hans karınlarının da doyması gerektiğini söyledi. Lise de tamam deyince birlikte bu curcunadan biraz uzakta bir lokantaya gittiler. Gittikçe azalan gürültü bir uğultuya dönüştü ve sonrasında da bir sessizlik oldu.

Burada yan yana, birbirlerine iyice sokularak oturdular. Hans ona çeşitli hikâyeler anlattı, anlattığı her hikâyeden de komplimanlar çıkarmayı ve onu daha da keyiflendirmeyi ihmal etmedi. Ona gülünç adlar takarak onu kahkahalarla güldürdü, çocukça maskaralıklar yaparak eğlendirdi ve sonunda kadın da sair zaman kibar, sakin, kendini kontrol etmeyi bilen birisi olmasına rağmen hiç olmadığı kadar neşelendi ve kendisini coşkunun akışına bıraktı. Çocukluğundan kalma, unuttuğu bir sürü hikâyeyi yeniden hatırladı, hafızasından silinmiş insanlar,

olaylar gözünün önünde canlanıyordu. Büyülenmiş gibiydi, bambaşka biri olmuş, gençleşmişti sanki.

Uzun süre böyle sohbet edip eğlendiler.

Gece karanlık pençesiyle çoktan gelmişti, fakat akşamın bunaltıcı sıcağını alıp götürmemişti. Sihir yapılıyormuş gibi, havadan dumanlar çıkıyordu. Uzaklarda bir yerlerde şimşek çakıyor, gittikçe de şiddetleniyordu. Yavaş yavaş lambalar söndürülüyor ve insanlar çeşitli yönlere doğru gidip gözden kayboluyorlardı, herkes evine dönüyordu.

Hans da kalktı.

"Gel, Liserl, haydi biz de gidelim."

Lise onu takip etti, kol kola yürüyerek arkalarında karanlık ve gizemli bakışlarla onlara bakan Prater'den çıktılar. Hafif hafif hışırdayan ağaçların arasından son renkli lambalar kaplan gözleri gibi parlıyordu.

Ayın pırıl pırıl aydınlattığı, artık fazla insanın olmadığı, neredeyse uykuya dalmış olan Prater Caddesi'nde yürümeye başladılar. Attıkları her adım asfaltta yankı yapıyor, gölgeleri, cadde lambalarının altında ürkek bir hızla geçip gidiyordu.

Ne tarafa gideceklerini konuşmamışlardı, fakat Hans sessizce rehberliği üstlenmişti. Kadın, Hans'ın evine gittiklerini tahmin etti, fakat sesini çıkarmadı.

Hemen hiç konuşmadan yürüdüler. Tuna Köprüsü'ne geldiler, Ring'in üzerinden Viyana'nın öğrenci semti Sekizinci Bölge'ye yöneldiler, üniversitenin parlayan, görkemli binasının önünden, sonra da belediye binasının önünden geçip dar, yoksul bir sokağa girdiler.

Sonra birden delikanlı, kadınla konuşmaya başladı.

Ateşli, yakıcı sözler fısıldıyordu Hans Lise'nin kulağına; genç bir insanın aşk arzusunu en ateşli renklerle, en vahşi özlemle ifade ediyordu. Sözlerinde genç bir ha-

yatın mutluluk ve zevke duyduğu vahşi bir özlem vardı. Gittikçe daha ısrarlı, daha arzuluydu sözleri; aç alevler gibi yükseliyordu, erkek kadına sahip olma arzusuyla yanıp tutuşuyordu. Bir dilenci gibi aşk dilendi kadından.

Kadının tüm bedeni titredi erkeğin sözlerinden.

Kulağı erkeğin söylediği mutlu sözlerin, vahşi şarkıların uğultusuyla doldu. Gerçi erkeğin ne dediğini tam anlamıyordu, fakat arzusu ruhundan taşıp onunkiyle birleşmek istiyordu.

Yüzlerce başka erkeğe bir sadaka gibi dağıttığını, ona değerli ve eşsiz bir masal armağanı gibi söz verdi.

Erkek eski ve küçük bir evin önünde durdu, mutluluğunun alevi gözlerinin içinde kor gibi yanarken zili çaldı.

Kapı hemen açıldı.

Dar, rutubet soğuğu olan bir koridoru çabucak geçtiler. Sonra dar ve aşınmış bir sürü döner merdiven çıktılar. Fakat kadın hiçbir şeyin farkında değildi. Çünkü erkek, güçlü kollarıyla onu badminton topu gibi yukarıya taşıyordu. Mutluluktan titreyen elleri kadının tüm bedeninde geziniyor, kadın rüya görüyormuş gibi hazzın doruğuna çıkıyordu.

En üst katta durdu ve küçük bir odayı açtı. Karanlık ve dar odada eşyaları seçmek zordu, çünkü ayın parlak ışığı çatı katının küçük penceresini örten beyaz, yırtık perdeden dağılarak sızıyordu.

Erkek daha büyük aşkla sarılmak için kızı kucağından indirdi. Erkeğin ateşli öpücükleri kızın damarlarından akıyor, tüm bedeni erkeğin okşayışlarından adeta sarsılıyor, söylediği ateşli sözcükler özlem dolu fısıltılara dönüşüyordu.

Oda karanlık ve dardı.

Fakat sonsuz bir mutluluk huzurlu ve memnun bir şekilde kanatlarını açmıştı. Aşkın sıcak güneşi derin karanlığı aydınlatıyordu...

Henüz erkendi. Belki de saat altıydı.

Lizzie biraz önce evine, kendi şık odasına geri dönmüştü.

Odaya girer girmez içeriye sabah serinliğinin dolması için iki pencereyi de sonuna kadar açtı, çünkü ona şimdiki hayatını hatırlatan bu sıkıcı, tatlı parfüm kokusundan iğrenmekteydi. Eskiden hayatı olduğu gibi, fazla düşünmeden, kör gibi, kaderci biri gibi kabullenirdi. Fakat dün yaşadığı, yazgısına aydınlık, neşeli bir gençlik rüyası gibi düşen şey, birden aşka ne kadar özlem duyduğunu hatırlatmıştı ona.

Fakat artık geri dönemeyeceğini biliyordu. Birazdan âşıklarından biri gelecekti, sonra bir başkası. Bunu düşününce bile boğulacak gibi oldu.

Ve gittikçe aydınlanan yeni günden korktuğunu hissetti.

Fakat yavaş yavaş yine bir önceki günü düşünmeye başladı, karanlık ve bulanık hayatına yolunu kaybetmiş gibi düşen önceki günü. Ve olacakları unuttu.

Dudaklarında harika bir rüyadan mutlu bir şekilde uyanmış bir çocuğun gülümsemesi vardı...

Modern Klasikler Dizisi - 159

Stefan Zweig, bu kez gündelik yaşamın içinde yatan gizil bilgeliği keşfe çağırıyor okurunu. Kahramanımız, duyduğu taşkın merakla Paris'in nehir gibi akan kalabalığına karıştığında kentin ona nasıl sürprizlerle yanıt vereceğinden habersiz görünüyor. Sherlock Holmes bakışıyla insan portrelerini çıkarırken birden gözleyen ile gözlenenin, av ile avcının, öğreten ile öğrenenin yer değiştirdiği baş döndürücü bir çalkantı içinde buluyor kendini. Ya da tam tersi, bu kez Viyana Prater'de, durağan ve süslü yaşamından gündelik yaşamın sıradanlığına kaçan bir kahramanda özgür aşkı, toplumun kaygısız doğasını hatırlayışı okuyoruz. *Bir Zanaatla Beklenmedik Karşılaşma* ve *Prater'de İlkbahar*, Zweig'ın en küçük ilişkilerin içine nüfuz eden, en sıradanın içindeki zenginliği gören gözlem yeteneğine çarpıcı iki örnek.

STEFAN ZWEIG (1881-1942): Roman, şiir, öykü, deneme ve oyun gibi farklı türlerde yetkin ürünler veren yazar, Viyana'da doğdu. Yaşamı boyunca Avrupa'nın hızlı değişimine tanıklık etti. 1913'te Salzburg'a yerleşti. 1934'te Nazilerin baskısı yüzünden bu kentten ayrıldı. Önce İngiltere'ye, 1940'ta da Brezilya'ya göç etti. 1942'de karısıyla birlikte intihar etti. Psikolojiye ve Freud'un öğretisine duyduğu ilgi onu derin karakter incelemelerine götürmüştü.
Önemli denemeleri arasında Balzac, Dickens ve Dostoyevski'yi konu aldığı *Drei Meister* (1920; *Üç Büyük Usta*); Hölderlin, Kleist ve Nietzsche'yi incelediği *Der Kampf mit dem Dämon* (1925; *Kendileriyle Savaşanlar*) ile Casanova, Stendhal ve Tolstoy'la ilgili *Drei Dichter ihres Lebens* (1928; *Kendi Hayatının Şiirini Yazanlar*) sayılabilir. Yazara ün kazandıran bir başka yapıtı *Sternstunden der Menschheit*'tir (1928; *İnsanlığın Yıldızının Yükseldiği Anlar*). Zweig ayrıca Joseph Fouché, Marie Antoinette ve Mary Stuart'ın nesnellikten çok sezgiye dayanan biyografilerini yazmıştır. Çok sayıda yapıtı arasında *Verwirrung der Gefühle* (1925; *Karmaşık Duygular*) adlı bir öykü kitabıyla *Ungeduld des Herzens* (1938; Sabırsız Yürek) adlı bir psikolojik romanı da

9 786254 050664

THG 0703697 SKT

Bütün Eserleri - 24

7 TL